

KARAMAN KAZASI'NDA EĞİTİM FAALİYETLERİ (1898-1940)**Hamdi DOĞAN¹****ÖZET**

19. yüzyılın sonu ve 20.yüzyılın başlarında Karaman, Konya Vilayeti'ne bağlı bir kaza merkezidir. 19. Yüzyılın sonlarında ülke genelinde eğitim açısından önemli faaliyetlerinin yapıldığı görülmektedir. Vilayet ve kaza düzeyinde yapılan bu çalışmaların neler olduğu ile ilgili bilgilere salnâmelerden ulaşmak mümkündür. Salnâmeler, düzenledikleri kurumlardaki yıllık değişiklikleri tespit amacıyla devlet tarafından hazırlanmaktadır. Osmanlı genelinde devlet, nezaret (bakanlık) ve vilayet salnâmeleri tertip edilmiştir Osmanlı Devleti'nin hazırladığı nezaret salnâmelerinden en önemlilerinden biri de kuşkusuz Maârif Salnâmeleri'dir. Bu salnâmeler, basıldığı yılda mevcut olan eğitim kurumları ve bu kurumlardaki eğitime dair bilgileri içermektedir. Bunlar her vilayet ve bu vilayetlere bağlı olan sancak ve kazalarda mevcut olan eğitime dair tüm bilgileri ihtiva etmektedir.

Maarif salnamelerinden ilki 1316/1898 tarihinde, sonuncusu da 1321/1903 tarihinde hazırlanmıştır. Sonuncusunun üstünde altıncı sene ibaresi yer almakta ise de bu maarif salnamelerinden ancak 5 adedi (1316, 1317, 1318, 1319 ve 1321) günümüze ulaşmıştır. 1320/1902 senesine ait olan bir salnâme varsa da günümüze ulaşmamıştır.

Bu çalışmada Konya Vilayeti'nin Karaman Kazası'nın 1898 ve 1903 yılları arasındaki eğitim durumu vilayet ve maârif salnâmeleri doğrultusunda ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yine 1922-1923 yıllarında Karaman İdadisi Riyaziye Muallimi Sapançalı Hasan Hüsnü tarafından yazılan yazma eseri ile bu konuyla alakalı diğer araştırma çalışmalarından da istifade edilmiştir.

Cumhuriyet dönemi ile ilgili olarak da eğitim-öğretim alanında birçok maarif istatistikleri yayınlanmıştır. Bu istatistiklerde okul, öğrenci ve öğretmen sayıları ayrıntılı olarak verilmiştir. Ayrıca okullara ayrılan bütçeler hakkında detaylar vardır. Bu bilgiler ışığında Karaman kazasının Cumhuriyet'in ilanından 1940 yılına kadar olan eğitim ve öğretim durumu bu istatistikler ile diğer kaynaklar doğrultusunda ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Karaman, Konya, Eğitim, Salnâme, Maârif Salnâmesi, Sapançalı Hasan Hüsnü.

¹Doç. Dr. Hamdi DOĞAN, Ömer Halis Demir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, hamdidogan51@hotmail.com

THE EDUCATIONAL ACTIVITIES IN THE DISTRICT OF
KARAMAN (1898-1940)
ABSTRACT

At the end of the 19th century and the beginning of the 20th century Karaman was a district belonging to the central sub-province of Konya Province. It is seen that educational activities were intensified substantially throughout the country at the end of the century. The establishments of several educational institutions are observed. It is possible to find these studies carried out at Province and subdivision level in the annual record books known as Salnâme. Salnâmes are prepared by the State in order to identify the annual changes of related institutions. The Salnâmes for the state, ministries and provinces were arranged by the Ottoman Empire. One of the most important Salnâmes for the ministries is, without a doubt, the educational Salnâmes known as Maarif Salnâmeleri. The information contained within these Salnâmes are qualified to clarify the educational institutions and developments of the Ottoman Empire. It is also qualified to reveal the educational activities in detail. The first Salnâme was prepared in 1316/1898 and the last one was in 1321/1903. Five Maarif Salnâmes have been gathered so far (1316, 1317, 1318, 1319 and 1321) and the last one is bearing the expression of sixth year. If there exist a Salnâme for 1320, it has not been able to reach today. It has been tried in this study to reveal the educational status of Karaman district of Konya Province in line with the Province and Maarif Salnâmes. Moreover, the documents written between 1922 and 1923 by Hasan Husnu of Sapanca, the Maths teacher of Karaman High School, are also utilized. Several statistical information about the education in Karaman have been published in the Yearbooks on Educational Statistical Information. In these yearbooks the number of schools, teachers and the students are given. One can also find therein the budgets of each school allocated yearly. From the light of these information the existing state of the education in Karaman district from the declaration of the Republic to the year 1940 are in detail examined.

Keywords: Karaman, Konya, Education, Salnâme, Maârif Salnâme, Hasan Husnu of Sapanca.

GİRİŞ

Eğitim tarihi ile alakalı genel manada birçok araştırma yapılmıştır. Ancak şehir ve kazalar ile ilgili yapılmış müstakil çalışmalar sınırlı kalmıştır. Çalışmada Karaman Kazası'nın 19.yy'ın sonu ve 20.yy'ın başları ile Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemi içeren eğitim-öğretim faaliyetleri öğrenci ve öğretmen sayıları gibi bilgilere kaynakların elverdiği ölçüde değinilmiştir. Kaynak olarak Osmanlı Arşiv Belgeleri, Maarif Salnameleri, Konya Vilayet Salnameleri, Cumhuriyet Dönemi Maarif Yıllıkları, yerel gazete ve diğer araştırma-inceleme eserlerinden faydalanılmıştır.

II. Mahmut ve Tanzimat dönemlerinde eğitim ve öğretim alanında yapılan yeniliklere ilaveten 1857 yılında Maarif Nezareti kurulmuştur. Ardından 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayınlanmış ve modern eğitimin ülke genelinde yaygınlaştırılması yönünde önemli çabalar gösterilmiştir (Açıkel, 2016: 610) 1869 yılında yürürlüğe konulan bu Nizamname ile II. Abdülhamid döneminde eğitim faaliyetleri yeni bir safhaya girmiştir (Kodaman, 1999: 105). Sadece 1876 ve 1908 yılları arasında eğitimle ilgili 20 kanun 39 nizamname neşredilmiştir (Özkan, 2010, 108). Bu dönemde, ilköğretimler mecburi olmuş merkez ve taşrada ilköğretim teşkilatı kurulmuştur. Yeni İptidai okulları açılmış ve sayıları çoğaltılmıştır. Mahalle mektepleri modern okullara dönüştürülüp ilköğretim yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Sayıları 1876 yılında 200 olan modern iptidai okullarına 4000-5000 civarında yenileri eklenip eski usulde eğitim yapan 10.000 sıbyan okulu da yeni usule çevrilmiştir (Özkan, 2010: 111). Ortaöğretimde 423 olan rüştiye sayısı, II. Abdülhamid döneminin sonlarına doğru 619'a çıkmış, bu okullarda okuyan öğrenci sayısı da 40.000 olmuştur. Bina sayısı bakımından da artış kaydedilmiştir (Kodaman, 1999: 105). Ayrıca Müslüman halkın kalabalık olduğu yerlerde ilköğretime öncelik verilmiştir. Halkın maarif alanında maddi yardımı sağlanmıştır (Kodaman, 1999: 69-70). Bu dönemde teknik eğitime de ağırlık verilmiş ülke genelinde pek çok meslek ve sanat okulu açılmıştır (Talay, 1991: 138). Maarif Teşkilatı ülke genelinde teşkilatlanmaya gitmiş, 1882'den sonra her vilayet merkezine ihtiyaç hâsıl oldukça maarif müdürü tayin olunmuştur (Talay, 1991: 106). İlk ve orta öğretimin öğretmen ihtiyacını karşılamak için otuzdan fazla Dar'ül Muallimin açılmıştır (Kodaman, 1999: 171).

Tanzimat dönemine kadar kız çocukları sadece temel eğitim veren sıbyan mekteplerine gitmekteydiler. 1876 Kanun-i Esasi'de yapılan değişiklikle eşit eğitim-öğretim hakkına sahip olmuşlardır.

Ancak 1869 Maarif Nizamnamesi ile okul masraflarının halk tarafından karşılanacak olması, kız çocuklarının okuma oranını düşürmüştür (Tutsak-Batur, 2011: 359).

Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde medreseler eğitim-öğretim açısından çok iyi bir durumda değildi. Bu nedenle II. Abdülhamit döneminde medreselerin ıslah edilmesi gündeme gelmiştir. Çünkü bu eğitim müessesesi, çöküş sürecinde olmasına rağmen, *"XX. Yüzyılın başlarında hala önemli bir konumdaydı. Bu nedenle II. Meşrutiyet devrinde medreselere yönelik ıslah çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar ile medreseler batı tarzında açılmış olan mektepler düzeyine getirilmeye çalışılmıştır"*. (Tutsak, 2003b: 12).Yine bu dönemde kurulan İlmîye medreselerinin geliştirilmesi başarılı sonuçlar vermemiştir. Bu nedenle Milli Mücadele yıllarında neşredilen Medaris-i İlmîye Nizamnamesi ile yeniden bu medreselerin vücuda getirilmesi gündeme geldi (Tutsak, 2003a: 164). *"Bütün bu çabalara rağmen medreselerin ıslahı konusunda gösterilen çabalar sonuç vermediğinden Cumhuriyet döneminde bu eğitim kurumu kapatılmıştır"* (Tutsak, 2003b: 11).

Karaman, 19 yüzyılın sonları ile Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar Konya Vilayeti'ne bağlı bir kaza merkezi konumunda olduğu görülmektedir. (Şaşmaz 2014:227). Karaman kazasının eğitim faaliyetleri hakkında 1898 ve 1903 yılları arasındaki bilgiler maarif ve Konya vilayet salnamelerinden alınmıştır.

Yıllık manasına gelen salnâmeler resmi ve özel kurumlar tarafından düzenlenmekte olup düzenlendiği kurumların aynı yıl içerisinde ortaya çıkan bütün ayrıntı ve değişikliklerini kaydetmektedir. Salnameler, düzenlendiği kurumlar hakkında o dönem ve ileriye yönelik alınacak tedbirlerin tespitinde büyük önem taşımıştır. (Pakalın 1983: 105; Aydın 2009: 51; Güher 2014: 458-459). Bu sayede hem yıl içerisindeki değişiklikleri, hem de geleceğe yönelik tedbirleri öğrenmek mümkün olmuştur.

Osmanlı Devletinde devlet, nezaret ve vilâyet salnameleri düzenlenmiştir (Aydın 2009: 52; Öztürk, 2016: 384; Topal, 2016: 1131). Osmanlı Devletinde ilk resmi Salnâme XIX. asrın ortalarında Koca Reşit Paşa'nın isteği, Hekimbaşı Hayrullah Efendi ve Ahmed Cevdet Paşa'nın yardımları ile Ahmet Vefik paşa tarafından 1263/1847 tarihinde hazırlanan *Salnâme-i Devlet-i Osmaniye* adı ile neşredilmiştir (Öztürk, 2008: 10). Bu Devlet Salnâmeleri 1918 yılına kadar devam etmiştir (Duman 2000: 69-79; Topal, 2016: 260).

Devlet Salnâmeleri dışında, 1868 ile 1922 yılları arasında Vilayet Salnâmeleri de yayınlanmıştır (Karsandık 2011: 152). Konya Vilayeti Salnâmesi, ilk olarak 1868 yılında yayımlanmaya başlamış ve 1914 yılına kadar devam etmiştir. Bu süre zarfında toplam 30 adet Salnâme düzenlenmiştir (KVS, 1285; Duman 2000: 114-117). Konya Vilayeti Salnâmeleri esas alınarak bir takım idari taksimat çalışmaları da yapılmıştır (Öztürk, 2008: 81).

Nezaretler tarafından hazırlanan salnâmelerden biri Maarif Nezareti tarafından düzenlenen Maârif Salnâmeleridir. Maarif Salnameleri diğer bazı uygulamalarda olduğu gibi Tanzimat sonrası uygulamaya konulan batılı tarzdaki eğitim-öğretim ile ilgili reformların bir sonucudur. Maarif Salnameleri Osmanlı Devleti'nin son dönem eğitim-öğretim yapısı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Medreseler, öğretmenler, öğrenciler ve yardımcı personel ve kütüphanelere dair zengin bilgiler ihtiva etmektedir (Demiryürek, 2015: 1211).

Bu Salnâmelerin 1898 ile 1903 yılları arasında yayınlandığı görülmektedir. 1903 yılında düzenlenen son Maârif Salnâmesinde altıncı sene ifadesi yer almakta ise de günümüze toplam 5 adet Salnâme ulaşmıştır (Maarif Salnamesi, 1316; 1317; 1318; 1319; 1321; Duman 2000: 145; Karsandık 2011: 152). Düzenlenen Maârif Salnâmelerinde Konya Vilayeti Karaman Kazası'nın eğitim durumuna ait bilgiler değerlendirilmiştir. Ayrıca Karaman'ın eğitim durumunu ortaya koymak için Konya Vilayeti Salnâmeleri'nden de yararlanılmıştır.

Karaman'ın eğitim durumunu ortaya koymakta yararlanılan bir başka önemli kaynak ise 1920 ile 1922 yılları arasında Karaman İdadisi Riyaziye Muallimi ve Müdür Muavini Sapançalı Hasan Hüsnü'nün 1922 yılında yazmış olduğu yazma eserdir (Hasan Hüsnü, 1922). Bu hususta istifade edilen diğer bir kaynak da 1967 yılında İbrahim Hakkı Konyalı tarafından hazırlanan çalışmadır. (Konyalı, 1967).

Karaman'da çalıştığımız dönemde bir yerel gazete neşredilmemiştir. Bu tarihlerde idari bakımdan Karaman Konya Vilayetine bağlı bir kaza merkezidir. Konya Vilayetinde neşredilen Babalık ve Konya Vilayeti Gazetelerinin mevcut sayıları incelenmiş olup Karaman'da eğitim konusunda çok az bir bilgiye tesadüf edilmiştir.

Bunun dışında Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yaptığımız incelemede Karaman eğitim-öğretim kurumları hakkında belgelerin oldukça

sınırlı olduğu görülmektedir. Bu belgelerde çalışmanın gerekli yerlerinde değerlendirilmiştir.

Çalışma Konya Vilayetine bağlı Karaman kazasına ait bir çalışma olduğundan kaynaklar ekseriyetle Konya Vilayeti salnameleri ile Maarif salnameleri ağırlıklıdır. Ayrıca Cumhuriyet dönemi ile ilgili olarak da yayınlanan maarif istatistiklerinden geniş çaplı faydalanılmıştır.

I. Okullar

Karaman'da bulunan okullara ait bilgiler ekseriyetle Konya Vilayet Salnamelerinde yer almaktadır. Salnamelerde Karaman'da 1869-1873 Yılları arasında 14 medrese, 1 kütüphane, 44 Mektep (sıbyan mektebi) mevcut olup bu mekteplerin birinin Ermeni mektebi olduğu belirtilmektedir (KVS, 1286: 119; 1287: 91; 1288: 96; 1289: 88; 1290: 95-96). 1873-1876 Yılları arasında yukarıdaki bilgilere ek olarak 1 Rüştîye mektebi bilgisi yer almaktadır (KVS, 1291: 95; 1292: 95; 1293: 114). 1877-1878 yılından itibaren medrese sayısının 17'ye yükseldiği ve mektep sayısının 3 tanesi Ermeni ve Rum olmak üzere 53 yükseldiği görülmektedir (KVS, 1294: 113-114; 1295: 115).

1879-1882 yıllarında 51 sıbyan mektebinin bulunduğu ve bunlarda 890 inas, 1489 zükur öğrencinin eğitim gördüğü belirtilmektedir. Ayrıca 17 adet medresenin varlığından bahsedilmektedir. Yine aynı yıl Karaman'da bulunan kütüphanenin ismi Abid Ağa olarak zikredilmiştir (KVS, 1296: 153, 155; 1298: 151, 1299: 154, 158).

1883 yılı salnamesinde Karaman Rüştîye mektebi ile kütüphane hakkında bilgi verilmektedir. Diğer okullara ait bir sayı yer almamaktadır (KVS, 1300: 61, 97). 1884 yılında ise Rüştîye mektebi ve kütüphanesi hakkında kısa bilgi yer almaktadır. Ayrıca Karaman'da 48 sıbyan mektebinden bahsedilmektedir. Bu mekteplerde 638 inas, 765 zükur öğrenci eğitim görmektedir. (KVS, 1301: 55, 58, 97). 1885 yılında ise rüştîye mektebi ile kütüphaneler hakkında bilgiler yer almaktadır. Mektep ve öğrenci sayılarına ait istatistiki bilgiler yoktur (KVS, 1302: 181). Konya Vilayet salnamelerinde eğitim hakkında en kapsamlı bilginin 1332 yılı salnamesinden yer almaktadır. Bu salname çalışma içerisinde geniş şekilde değerlendirilmiştir.

1922 yılında Konya Sıhhiye Müdürü Doktor Nazmi tarafından hazırlanan çalışmada ise Karaman'da 1922 yılında açılan 8 okul ile

birlikte toplam 19 okul olduğu belirtilmiştir. Ayrıca aynı çalışmada Karaman ve çevresinde toplam 29 medrese olduğu ve bunların büyük bir bölümünün atıl vaziyette olduğu ifade edilmiştir (Dr. Nazmi, 1922: 82). Fakat okul ve medreselerin isimleri ve vaziyetleri hakkında herhangi bir malumat verilmemiştir.

A. Sıbyan ve İptidai Mektepleri

Sabi denilen 5-6 yaşındaki kız ve erkek çocukları okutmak için açılmış olan ilk tahsil müesseselerine denilmektedir (Ergin, I-II, 1977: 82). Osmanlı Devleti'nde en yaygın eğitim-öğretim kurumu olan bu okullarda çocuklara okuma-yazma, basit matematik ve dini bilgiler öğretilmektedir (Demiryürek, 2015: 1212). 1869 yılında itibaren Sıbyan mekteplerinin yanında İptidâi mektepleride kurulmuştur. Bu yeni okulların modern araç gereçler kullandığı, müfredat programlarında Muhtasar Coğrafya, Muhtasar İlm-i Hesap (Kısa Aritmetik), Muhtasar Sarf-ı Osmanî (Kısa Osmanlı Grameri), Muhtasar Tarih-i Osmanî, Muhtasar Nahv-ı Osmanî (Osmanlıca Cümle Bilgisi), Tahvil-i Mikyas Tabloları (Ölçü Çevirme Tabloları) gibi derslerin yer aldığı görülmektedir (Demiryürek, 2015: 1212). Sıbyan mekteplerinin Maarif Nezareti (umumi) ve Evkaf-ı Hümayun Nezaretine (hususî) bağlı olmalarına göre ikiye ayrıldıkları görülmektedir. Maârif-i Umûmiye Nizamnamesi *sıbyan mektebi* ifadesini kullanmasına rağmen Maarif Nezaretine bağlı olanlarına *İptidai mektep* adı verilmektedir (Akyüz, 1989: 182).

Osmanlılarda temel eğitim kurumu olan sıbyan mekteplerinin mali kaynağının, vakıflar ve halkın yaptığı yardımlar oluşturmaktadır. Devlet bu kurumlara herhangi bir tahsisat ayırmamıştır. İhtiyaç duyulan paralar halktan yardım şeklinde toplanmakta idi (Sarıçelik, 2010: 37).

1302/1884 tarihli Konya Vilayeti Salnâmesi'nde Karaman'da 7 tekke, 2 Rum ve Ermeni Kilise mektepleri ve 59 sıbyan mektebinin mevcut olduğu belirtilmektedir (KVS, 1302: 57). Ancak bu okulların sayısı dışında başka bir ayrıntıya yer verilmemektedir. 1332/1913 tarihli Konya Vilayeti Salnâmesi'nde ve 1967 yılında yayınlanan İbrahim Hakkı Konyalı'nın eserinde ise okullara ait daha ayrıntılı bilgiler verildiği görülmektedir.

1913-1914 yıllarına ait maarif istatistiğinde Karaman kazasında 4 erkek 1 kız 2'de muhtelif olmak üzere toplam yedi okulu bulunduğu, bu okullarda 10 erkek ve 2 kadın öğretmenin görev yaptığı yazılmıştır. İptidai okullarında 356 erkek 130 da kız olmak

üzere toplam 486 çocuğun öğrenim gördüğü buna karşılık okula devam etmeyen 640 erkek 829 kız çocuğunun bulunduğu belirtilmiştir (Maarif Mecmuası 1329-1330, 1336: 26; Alkan, 2000: 203)

Bu bilgiler dışında Muallim Sapançalı Hüsnü tarafından yazılan yazma eserde Karaman'a bağlı köylerde mevcut iptidai okullara ait bir tabloya yer verilmektedir. Yukarıdaki kaynakların verdiği bilgiler doğrultusunda Karaman'da tespit edilebilen okullar ve bu okullara ait bilgiler aşağıda olduğu gibidir:

Dikbasan Mektebi

Bu okulun eski sıbyan mekteplerinden biri olduğu belirtilmektedir. Yapıldığı tarih belirtilmemiştir. Dikbasan Cami'nin yanında olduğu, adi taştan yapıli olup toprak damla örtülü olduğu ifade edilmektedir (Konyalı, 1967: 586).

Hacıhasan Efendi mektebi

Bu sıbyan mektebi, Ahi Osman Mahallesi'nde bulunan mektebin içinde olup sarnıcının da mevcut olduğu belirtilmektedir. Bu mektebin hocasının ismi ile de meşhur olduğu ve bu sebepten Macarhoca Mektebi de denildiği ifade edilmektedir (Konyalı, 1967: 586)..

Safabağı Mektebi

Okulun Mansurdede Mahallesi'nde Safabağı denilen yerde 1212/1797 yılında yapıldığı belirtilmektedir. 1967 yılında bu okulun binasının Yusuf Hoca veresesinde olduğu ifade edilmektedir (Konyalı, 1967: 587-588).

Numune İptidaisi

1308/1890 yılında açılan okulda, 1913 yılı itibari ile 2 öğretmen ve 97 öğrencinin eğitim gördüğü ve bu okuldan toplamda 150 öğrencinin mezun edildiği görülmektedir (KVS, 1332: 701).

Sadık Efendi İptidaisi

1322/1904 tarihinde açılan bu okulda, 1913 yılı itibariyle 2 öğretmen ve 90 öğrencinin bulunduğu ve toplamda 40 öğrenci mezun edildiği görülmektedir (KVS, 1332: 701).

İttihad İptidaisi

1320/1902 yılında açılan okulda, 1913 yılı itibariyle 2 öğretmen ve 70 öğrencinin bulunduğu görülmektedir (KVS, 1332: 701).

Fakih İptidaisi

Karaman Kazası'nda Eğitim Faaliyetleri (1898-1940)

1310/1892 yılında açılan okulda, 1913 yılı itibariyle 1 öğretmen ve 50 öğrencinin var olduğu ve toplamda 50 öğrencinin mezun edildiği görülmektedir (KVS, 1332: 701).

Gaferiyyat Karyesi İptidaisi

1302/1884 yılında açılan okulda, 1913 yılı itibari ile 1 öğretmen ve 90 öğrencinin bulunduğu ve toplamda 25 öğrencinin mezun verildiği görülmektedir (KVS, 1332: 701).

Kızıllar Karyesi İptidaisi

1322/1904 yılında açılan okulda 1913 yılı itibari ile 1 öğretmen ve 90 öğrencinin bulunduğu ve toplamda 30 öğrencinin mezun verildiği görülmektedir (KVS, 1332: 701).

Kılbasan Karyesi İptidaisi

1322/1904 yılında açılan okulda 1913 yılı itibari ile 1 öğretmen ve 50 öğrencinin bulunduğu ve toplamda 20 öğrencinin mezun verildiği görülmektedir (KVS, 1332: 701).

İbrala Karyesi İptidaisi

1322/1904 yılında açılan okulda 1913 yılı itibari ile 1 öğretmen ve 70 öğrencinin bulunduğu ve toplamda 15 öğrencinin mezun verildiği görülmektedir (KVS, 1332: 701). Karaman'daki öğretim kurumları hakkında 1332/1913 yılı salnamesinde verilen bilgiler diğer yıllardaki salnamelerde yer alan bilgilere göre oldukça kapsamlıdır.

Salnameler dışında 1922 yılında Karaman İdadisi Riyaziye Muallimi Sapançalı Hasan Hüsnü tarafından yazılan eserde Karaman'da köy okulları ile ilgili olarak bir tablo verilmektedir. Bu tabloda okulların açılış tarihleri ve bu okulda okuyan öğrencilerin sayıları ile ilgili ayrıntılar yer almaktadır. Sapançalı Hüsnü tarafından verilen bilgiler ile 1332/1913 tarihli Konya Vilayeti Salnâmesi'nde okulların açılış tarihleri ile ilgili verilen bilgiler arasında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Salnâmede Kızıllar, Kılbasan ve İbrala köylerindeki okulların açılış tarihi 1322/1904 yılı gösterilirken, Sapançalı Hüsnü'nün eserinde bu tarih 1323/1905 yılı olarak verilmektedir.

Köyün İsmi	Hangi Sınıf Kadar Talebesinin Olduğu	Sınıf	Talebesinin Mikdarı	Mektebin Tarihi	Mülâhazat
Süleyman Hacı	Devre-i Kebir	Ula-yı	100	1332	Mülgadır
Mesudiye	Devre-i	Ula-yı	40	1332	Bu Dahi

	Kebir			
Eminler	Mutavassıta	50	1325	Bu Dahi
Kızılyaka	Devre-i Ula-yı Kebir	25	1332	Bu Dahi
Manyan	Devre-i Ula-yı Kebir	40	1332	Bu Dahi
Afgan	Mutavassıta	60	1332	Bu Dahi
Sıdırova	Mutavassıta	50	1325	Bu Dahi
Hadim	Mutavassıta	50	1332	Muallimi vardır. Aşağı Hadim'de bir mektep daha vardır.
Pirlevganda	Devre-i Ula	60	1302	Muallimi vardır.1332'de birde İnas Mektebi açılmıştır.
Kızılca	Devre-i Ula	40	1332	Muallimi vardır.
Gaferyad	Mutavassıta	60	1323	Muallimi vardır.
İlisıra	Âla	60	1325	Muallimi vardır.
Başkışla	Devre-i Ula	50	1327	Muallimi vardır.
İbrala	Mutavassıta	50	1323	Muallimi vardır.
Kızıllar	Mutavassıta	50	1323	Muallimi vardır.
Ağçaşehir	Devre-i Ula	40	1327	Muallimi vardır.
Kılbasan	Devre-i Ula	40	1323	Muallimi vardır.
Bardas	Devre-i Ula	40	1333	Muallimi vardır.
Gaziler	Devre-i Ula	40	1331	Muallimi vardır.

Tablo: Karaman Köy Okulları Cetveli (1922) (Sapançalı Hasan Hüsnü, 1922: 53; Güler, 1993: 86-87).

Sapançalı Hasan Hüsnü ayrıca yukarıdaki tabloya ek olarak Aladağ, , Mernek köylerinde de Devre-i ula türünden birer okul olduğunu belirtmiştir (Sapançalı Hasan Hüsnü, 1922: 52).

Karaman merkez ve köylerinde tasarruf tedbirlerinden dolayı çok sayıda okulun kapatıldığı veya eğitim faaliyetlerinin sınırlandırıldığı görülmektedir. Bunun sebebinin ise okulların muallim ve masraflarının il bütçelerinden karşılanmasından kaynaklanmaktadır. Tabloda görüldüğü üzere Karaman köylerinde 1884 ile 1915 yılları arasında çok sayıda okul faaliyete başlamıştır. Ancak bunların bir kısmının Milli Mücadele yıllarında baş gösteren ekonomik sıkıntı ve tasarruf tedbirleri sebebiyle eğitim faaliyetlerinin sonlandırıldığı anlaşılmaktadır.

B. Karaman Rüştîye Mektebi

İlk kuruldukları zaman, sıbyan mekteplerinin daha iyi öğretim veren üst sınıfları gibi düşünülen rüştîyeler Tanzimat döneminde genel orta öğretimin en alt düzeyindeki okullar haline gelmiştir. 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, rüştîyelerin 500 evi geçen kasabalarda kurulacağını öngörmektedir. Okulların yapım masrafları ve muallim masrafları illerin maarif idaresi sandığından karşılanmaktadır. Öğrenim süresi 4 yıl olan okullara sıbyan mekteplerini bitirip şahadetname alan öğrenciler sınavsız kabul edilmektedir (Akyüz, 1989: 183-184).

1869 Nizamnamesinden sonra rüştîye mekteplerinin sayılarında hızlı bir artış oldu. Nizamnameden önce 138 rüştîye mektebi açılırken, daha sonra bu sayı 1876 yılında 287'ye ulaşmış; 1892 yılında da öğrenim süreleri 3 yıla indirilmiştir (Tutsak, 2002: 9).

Karaman Rüştîye Mektebi'nin 1277/1860 yılında açıldığı ve 1894-1895 yıllarına ait eğitim istatistiklerine göre okulda 2 memur ve öğretmenin görev yaptığı ve 102 öğrencisinin mevcut olduğu belirtilmektedir (Alkan, 2000: 76). Ancak 1332/1913 tarihli Konya Vilayeti Salnâmesi'nde okulun açılış tarihi 1288/1871 olarak bildirilmektedir. Okulda 3 öğretmen ve 62 öğrencinin olduğu kaydedilmektedir Okulun 1913 yılına kadar 210 öğrenci mezun verdiği ifade edilmiştir (KVS, 1332: 701).

Yıl	Memuriyet	Esami
1898-1901	Muallimi Evvel	Hüseyin Efendi
1898-1901	Hüsnü Hat Muallimi	Nail Efendi

Tablo 4: Karaman Rüştîye Mektebi (1898-1901) (Maârif Salnâmesi 1316: 1154; 1317: 1354; 1318: 1526; 1319: 836)

Yıl	Öğrenci Sayısı	Hademe Sayısı
1898	54	1
1899	54	1
1900	54	1
1901	54	1

Tablo 5: Karaman Rüştîye Mektebi Öğrenci ve Hademe Sayıları (1898-1901) (Maârif Salnâmesi 1316: 1154; 1317: 1354; 1318: 1526; 1319: 836).

Yukarıdaki tabloda yer alan bilgiler 1898-1901 yıllarına ait maarif salnamelerinden alınmıştır. Tabloda muallim, öğrenci ve hademe

sayılarının değişmediği görülmektedir. Ancak 1903 yılına ait maarif salnamesinde rüştiye mektebine ait bilgiler yer almamaktadır. Bu yıla ait idadi mektebine ait bilgiler verilmiştir. Bunun sebebinin ise rüştiye mektebinin idadi mektebi bünyesinde eğitiminin devam etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

C. Karaman İdadi Mektebi

1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesine göre *idadi* terimi orta öğretime karşılık bir kurum gibi kullanılmıştır. Bu okulların Müslüman ve Hıristiyan Osmanlı tebasının birbiri ile kaynaştırılması düşüncesi ile 4 yıllık Rüştiyelerin üstünde, öğrenim süresi 3 yıl olacak ve sancak merkezlerinde açılacaktı. Ayrıca öğrenim süresinin Rüştiye ile birlikte 7 yıl olarak belirlendiği görülmektedir (Akyüz, 1989: 126).

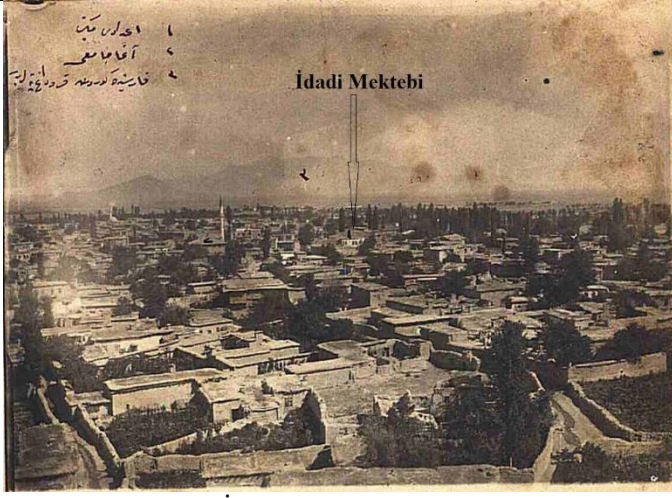
Karaman İdadi Mektebi'nin 1321/1903 yılında açıldığı belirtilmektedir. Bu mektebin, ziraat idadisi olarak kurulması düşünülmesine rağmen, okulun arazisi, alet ve edevatı olmadığından genel idadi programını takip etmek zorunda kalmıştır. Okuldan mezun olan öğrencilerin tıbbiye ve mühendislik okullarının imtihanlarını kazandığı hususu dile getirilmiştir.

Karaman İdadisi'nin 1922 yılında Riyaziye muallimi ve müdür yardımcısı olarak görev yapan Sapançalı Hasan Hüsnü (Savaşcın)² Karaman ve Karamanoğulları hakkında iki önemli yazma eser hazırlamıştır³. Bu eserlerde Karaman'daki okullar ile ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. İdadi Mektebinin 1922 yılında 150 kadar öğrencisi olduğu ve son 9 senelik döneminde Sultani Mektebi şeklinde eğitim verdiği ifade edilmiştir (Sapançalı Hasan Hüsnü, 1922: 51; Güler, 1993: 85).

² Sapançalı Hasan Hüsnü (Savaşcın) hakkında geniş bilgi için bkz. (Sapançalı Hüsnü, 2010: 1-15; Topal, 2009: 229-245).

³ Bu eserlerden *Karaman Ahval-i İctimaiyye Coğrafıyye ve Tarihiyyesi* isimli eseri 1993 yılında günümüz Türkçesi ile yayına hazırlanmıştır (Güler, 1993). *Karamanoğulları Hayat ve Vekayii Tarihiyyeleri* (Sapançalı Hüsnü, 1922) isimli diğer eseri ise 2010 yılında yayımlanmıştır (Topal, 2010). İbrahim Güler tarafından 1993 yılında yayına hazırlanan çalışmada müellifin adı yazmadan Sapançalı H. Hüseyin olarak okunmuştur.

Karaman Kazası'nda Eğitim Faaliyetleri (1898-1940)

Resim: Karaman İdadi Mektebi (1922) (Hasan Hüsni, 1922, 1)

Maarif Salnâmelerinde 1316 ile 1319 yılları arasında Karaman'da sadece rüştiye mektebinden bahsedilmektedir. Ancak 1321 tarihli Maarif Salnâmesi'nde rüştiye mektebi yerine idadi mektebinin ismi yer almaktadır. Bu husus idadi mektebinin yukarıdaki bilgiler ışığında 1321/1903 yılında tesis edilmiş olduğunu ortaya koymaktadır.

Yıl	Memuriyet	Esami
1903	Muallimi Evvel	Hüseyin Efendi
	Hüsni Hat Muallimi	Mehmet Şevki Efendi

Tablo 4: Karaman İdadi Mektebi (1903) (Maârif Salnâmesi 1321: 579)

Yıl	Öğrenci Sayısı	Hademe Sayısı
1903	54	1

Tablo 5: Karaman İdadi Mektebi Öğrenci ve Hademe Sayıları (1903) (Maârif Salnâmesi 1321: 579).

Tabloda 1903 yılına ait idadi mektebi bilgileri yer almaktadır. Bu bilgilerin 1898-1901 yılları arasındaki rüştiye mektebi bilgileri ile örtüştüğü görülmektedir. Bu durum rüştiye mektebinin idadi mektebine dönüştürülerek eğitim faaliyetlerini sürdürmeye başlamasından kaynaklanmaktadır.

D. Diğer Okullar

Menbau'l İrfan Mektebi

Okulun 1327/1909 yılında açıldığı kaydedilmiştir (Sapançalı Hasan Hüsnü, 1922: 51). 1922 yılında okulun 6 sınıflı olduğu ve 100 kadar öğrencisinin bulunduğu belirtilmektedir. Okulun kazadaki tek Numune Mektebi olduğu, 1922 senesinde 4 öğretmenin alındığı ve yerine iki öğretmenin verildiği bilgisi verilmektedir (Sapançalı Hasan Hüsnü, 1922: 51; Güler, 1993: 85).

Mithat Paşa Mektebi

Okulun 1922 yılında 4 sınıflı ve 60 öğrenci ihtiva eden bir kurum olduğu belirtilmektedir. Tasarruf tedbirleri yüzünden meclisi umuminin bu okulu da kaldırdığına işaret edilmektedir. 1300 haneli Karaman'da bırakılmak istenen 2 mektep ile eğitim ihtiyacının karşılanamayacağı belirtilmiştir (Sapançalı Hasan Hüsnü, 1922: 52; Güler, 1993: 85).

Darü'l-Hüffaz

Bu okulun 1315/1897 yılında tesis edildiği kaydedilmektedir. 1922 yılında okulda yüz kadar öğrenciye hafız yetiştirilmek üzere eğitim verildiği belirtilmektedir (Sapançalı Hasan Hüsnü, 1922: 52; Güler, 1993: 86).

Karaman'da biri Bedesten Mahallesi'nde Hacı Şemseddin Darülhuffazı diğeri Hoca Mahmud Mahallesi'nde Hoca Mahmud Darülhuffaz ve Darülhadisi'nin bulunduğu belirtilmektedir (Konyalı, 1967: 586-587). Bu iki yapının hangisinin yukarıda zikredilen Darülhuffaz olduğu anlaşılamamaktadır.

İnas Şemsü'l-Maarif Mektebi

Okulun 1322/1904 yılında kız mektebi olarak tesis edilmiştir. Okulda 1903 senesinde 1 öğretmen ve 60 kız öğrenci eğitim görmekte olup, toplamda 60 öğrenci mezun olmuştur (KVS, 1322: 701). 1922 yılında altı sınıf ve 100 kadar talebesinin mevcut olduğu ifade edilmiştir. Okulda 3 muallime görev yapmakta olup tasarruf tedbirleri yüzünden 3 muallimenin de görevden alındığı görülmektedir (Sapançalı Hasan Hüsnü, 1922: 52; Güler, 1993: 86).

Ana Mektebi

Karaman'da 1323/1905 yılında tesis edilen mekteplerden biridir. 1922 yılı itibariyle 5 sınıflı olan okulun 100'e yakın talebesinin bulunduğu ifade edilmiştir. Bu okulda 2 kadın öğretmen bulunmaktadır (Sapançalı Hasan Hüsnü, 1922: 52; Güler, 1993: 86).

Karaman Kazası'nda Eğitim Faaliyetleri (1898-1940)

E. Gayri Müslim Okullar

Karaman'da gayrimüslim okullara ait Maârif Salnâmelerinde 1898-1900 yıllarına ait bilgilerde Ermenilere ve Rumlara ait birer okuldan bahsedilirken bu sayının 1901 ve 1903 yıllarına ait bilgilerde Rumlara ait 1, Ermenilere ait de 3 okuldan bahsedilmektedir. Benzer durum Anadolu'daki diğer vilayet, sancak ve kazalarda da mevcuttu. (Şaşmaz, 1997: 41) Karaman'daki bu okullara ait bilgiler aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Mekatin İsmi	Mektebin Mensup Olduğu Cemaat	Namına Ruhsat Verilmiş Olan Müdür-i Mesul	Mektebin Derecesi	Talebe Adedi		Mektebin Tarihi Küşadı	Ruhsatname Tarihi
				Zükur	İnas		
Ermeni	Ermeni	Karabet Efendi	İbtidai, Rüşdi	50	25	Kadim	30 Kânunuevvel 1313
Rum	Rum	-	İbtidai, Rüşdi	10	15	Kadim	30 Kânunuevvel 1313

Tablo 10: Karaman'da Gayrimüslim Mektepler (1898-1900) (Maârif Salnâmesi 1316: 1162-1163; 1317: 1362-1363; 1318: 1534-1535)

Mekatibin İsmi	Mektebin Mensup Olduğu Cemaat	Namına Ruhsat Verilmiş olan Müdür-ü Mesul	Mektebin Derecesi	Talebe Adedi		Mektebin Tarihi Küşadı	Ruhsatname Tarihi
				Zükur	İnas		
Kilise Mektebi	Rum	Heyeti Ruhaniye	İbtidai	25	-	Kadimen	8 Mart 1305
Ermeni	Ermeni	Serube Erakliyan	İbtidai	45	20	Kadimen	18 Nisan 1310
Ermeni	Ermeni	Artin Arslaniyan	Rüşdi	45	-	Kadimen	19 Mayıs 1310
İnas	Ermeni	Vartohi Hanım	İbtidai	-	40	Kadimen	19 Mayıs 1310

Tablo 11: Gayrimüslim Mektepler (1901, 1903) (Maârif Salnâmesi 1319: 864-865; 1321: 595)

1910 yılında ise Rum Kilisesi yanında misafirhane olarak inşa edilen yapının daha sonra ruhsat alınarak Rum patrikhanesine bağlı Rum Mektebi haline getirildiği görülmektedir (BOA DH.İD.30-1-2-1; BOA DH.İD.30-1-2-2)

1913-1914 yıllarında ise Karaman'da Ermeni ve Rumlara ait 4 okul isminden bahsedilmektedir. Bu okullara ait liste aşağıdaki tabloda olduğu gibidir (KVS, 1322: 701).

Mektebin İsmi	Talebe Adedi		Öğretmen sayısı
	Zükur	İnas	
Ermeni Zükur	40		3
Ermeni İnas		40	4
Rum Zükur	40		2
Rum İnas		40	2

Tablo 12: Gayrimüslim Mektepler (1913-1914) (KVS, 1322: 701)

Tabloda Karaman'da 2 Ermeni, 2 Rum mektebinin olduğu görülmektedir. Bu mekteplerden öğrenci sayıları 40 olarak belirtilmiş olup, zükur ve inas mektepleri olarak ayrı ayrı eğitim faaliyetleri sürdürmektedirler.

1922 senesinde ise Muallim Sapançalı Hüsnü Karaman'da biri Ermeni, diğeri Rum milletine ait olmak üzere 2 iptidai mektebinin bulunduğu bahsetmektedir. Bu okulların muallimlerinin, öteden beri patrikhanenin hususi propagandacılarından ibaret olduğuna işaret etmiştir. Gayelerinin Rum ve Ermenilere Rumca ve Ermenice öğretmekten ibaret olduğunu belirtmektedir. Okullarda Ermeni propagandası ile Yunan Megola ideasının verilmeye çalışıldığını söylemektedir (Sapançalı Hasan Hüsnü, 1922: 54). Karaman'da Hristiyan Türklerin gittiği okul ise tespit edilememiştir.

II. Medreseler

Medreseler, Osmanlı'nın geleneksel eğitim kurumlarıydı. Bunların giderleri medreseye tahsis edilen vakıf gelirlerinden karşılanırdı (Kazıcı, 2004: 175). Karaman'da bulunan medreselere ait kapsamlı bir liste 1319/1901, 1321/1903 yıllarına ait Maârif Salnâmelerinde yer almaktadır.

Karaman Kazası'nda Eğitim Faaliyetleri (1898-1940)

Liva/Kaza	Medresenin ismi	Mahali	Müdürrisi	Talebe	Medresenin Banisi
Karaman	Çelebi Med.	Gazidükkan Mah.	Müfti-i sabık İsmail Efendi Efendi	3	Ahmed Efendi
Karaman	Hatuniye Med.	Ali Mah.	Osman Efendi	50	İbrahim Bey Efendi
Karaman	Pazaryeri Med.	Fenari Mah.	Müftü Hacı Mehmet Efendi	65	Hacı Osman Efendi
Karaman	Debbağhane Med.	Şar Pazarı	Hacı Ali Efendi	36	Mehmet Efendi
Karaman	Hicazrah Med.	Hatip Mah.	Mehmet Efendi	8	Hacı Kadri Efendi
Karaman	Kadı Bey Med.	Mansur Dede Mah.	Hacı Süleyman Efendi	31	Mehmet Efendi
Karaman	Kettaniye Med.	Abbas Efendi Mah.	Osman Efendi	30	Hacı Hasib Efendi
Karaman	Arslanoğlu Med.	Hisar Karyesi	Salih Efendi	51	Hacı Ahmed Efendi
Karaman	Yeni Minare Med.	Ahi Osman Karyesi	İsmail Efendi	41	Nazif Efendi
Karaman	Kızıllar Med.	Abbas Karyesi	Hüseyin Efendi	-	Hacı Mehmet Efendi
Karaman	Hacı İshak Med.	Ali Karyesi	Mehmet Efendi	30	Hacı İshak Efendi
Karaman	Yeni Medrese	Hatib karyesi	Mustafa Efendi	9	Sarı Abdurrahman
Karaman	Ağa Med.	? Karyesi	Musa Efendi	64	Zeynel Abidin Efendi
Karaman	Nuh Paşa Med.	Küçük Dede Karyesi	Ahmed Efendi	12	Nuh Paşa
Karaman	Keşli Med.	Yetimler	-	20	Hacı Mehmed

					Efendi
Karaman	Ali Dede Med.	Köhne Bedesten	-	-	Ali Dede
Karaman	Gözü Büyük Med.	Şampazarı Mah.	Mehmed Efendi	-	Zenbeli Mustafa
Karaman	Şambaniye Med.	Şampazarı Mah.	Şeyh Mehmed Edib Efendi	-	Zenbeli Mustafa
Karaman	Erik Oğlu Med.	Hisar Mah.	Mustafa ve Hadim Efendiler	-	Erik Oğlu
Karaman	Emir Musa	Hisar Mah.	Yahya Efendi	-	Emir

Tablo 8: Karaman ve Karyelerinde yer alan medreseler (1901, 1903) (Maârif Salnâmesi 1319: 846-847; 1321: 585)

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere 1901 ve 1903 yıllarında Karaman ve köylerinde 20 medrese tespit edilmiş olup, Pazaryeri Medresesi 65 öğrenci ile toplam öğrenci sayısının %14,4'ü ile birinci sırada yer almaktadır. İkinci sırada ise 64 öğrenci ile Ağa Medresesi olup toplam öğrenci sayısının %14,2'ine sahiptir. Üçüncü sırada ise 51 öğrenci ile Hüseyin Efendi Medresesi olup öğrenci sayısının %11,3'üne sahiptir. Öğrenci sayısı itibari ile Yeni Medrese 9, Hicazrah Medresesi 8 ve Çelebi Medresesi 3 öğrenciye sahip görünmektedir. Bunların dışında Kızıllar, Ali Dede, Gözü Büyük, Şambaniye, Erikoğlu ve Emir Musa Medreselerine ait öğrenci sayıları verilmemiştir.

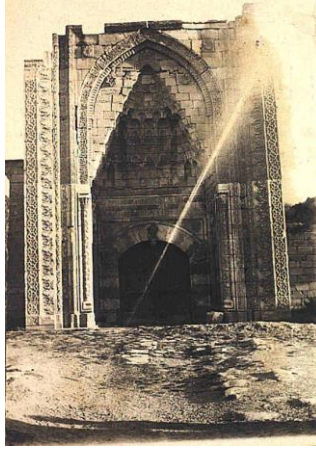
Çalışmada bu medreselerden Çelebi, Hatuniye ve Emir Musa medreseleri hakkında aşağıdaki bilgiler verilmiştir.

A. Çelebi Medresesi

Karamanda Gazi Dükkân Mahallesi'nde bulunan medresenin inşa tarihi bilinmemektedir. Bugün Karaman'da aynı mahallede Çelebi Mescidi bulunmakta olup mescidin 15. Yüzyılın başlarında yapıldığı belirtilmektedir (Konyalı, 1967: 275-278).

B.Hatuniye Medresesi

Medrese Ali (Şahne) Mahallesi'nde bulunmaktadır. Medrese Karamanoğlu Alaeddin Bey'in hükümdarlığı zamanında Murad Hüdavendigâr'ın kızı Sultan Hatun tarafından 783/1388 tarihinde yapılmıştır (Konyalı, 1967: 461-475; Mısırlıoğlu, 2008: 47). Medrese Nefise Sultan Medresesi olarak da bilinmektedir.

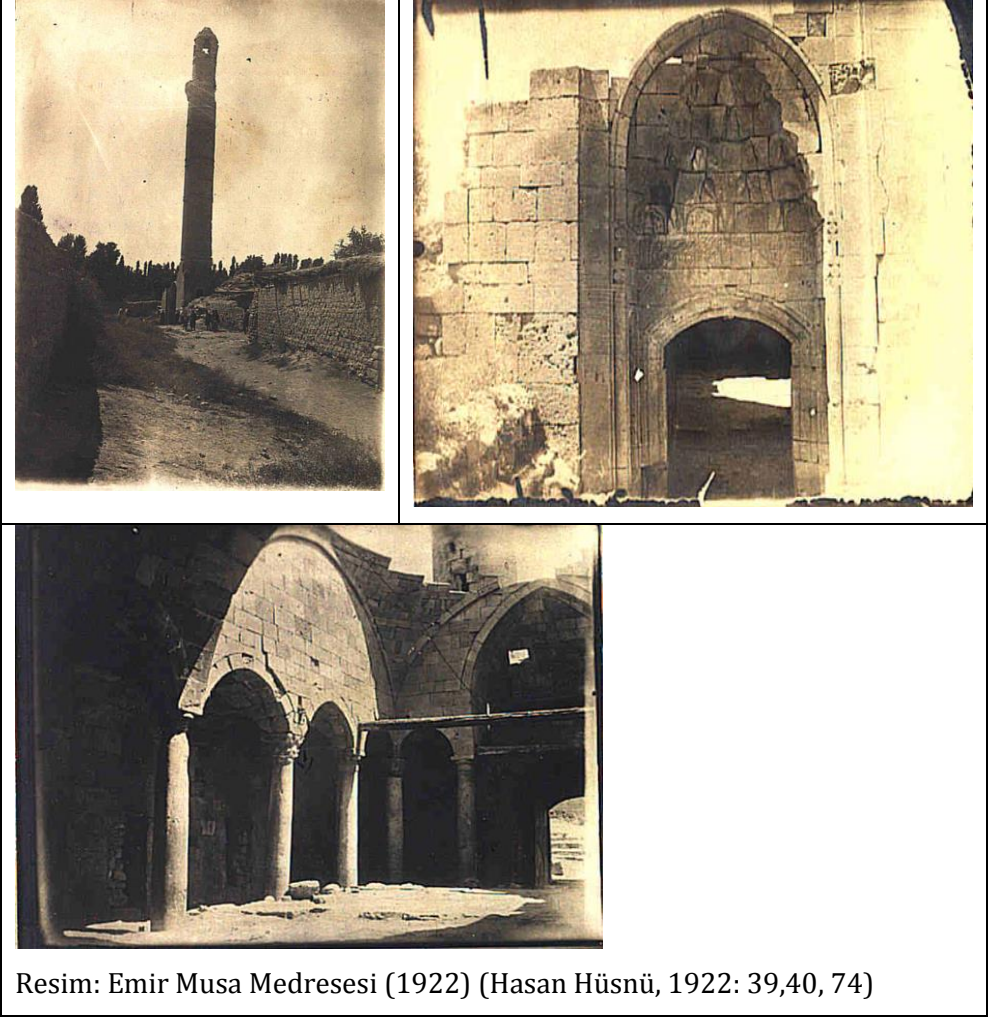
Resim: Hatuniye (Nefise Sultan) Medresesi (1922) (Sapancalı Hasan Hüsni, 1922: 22)

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan kayıtlarda Medresenin 1896 yılında harap ve tamire muhtaç durumda olduğu belirtilmektedir. Yine aynı belgelerde Medresenin tamiri için gerekli paranın temini hakkında yapılan yazışmalar almaktadır (BOA İ.EV 11/7; BOA İ.EV 11/7).

1922 yılında hazırlanan *Türkiye'nin Sıhhi-i İctimai Coğrafyası Konya Vilayeti* adlı bir çalışmada medresenin bulunduğu mahal, banisi, inşa tarihi ve fiziksel durumu hakkında bilgiler verilmiştir (Dr. Nazmi, 2009: 90).

C. Emir Musa Medresesi

Kaynaklarda Hisar Mahallesi olarak belirtilen medresenin, kalenin Pazar kapısı dışında medrese sokağı içerisinde olduğu belirtilmektedir. Medresenin 14. Yüzyılda yapıldığı ve banisi Emir Musa'nın türbesinin Ermenek'te Tol Medresesi'ndeki türbede gömülü olduğu söylenmektedir. Medrese 1927 yılında tamamen ortadan kaldırılmış olup kitabesi, çinileri ve kıymetli taşları İstanbul'a gönderilmiştir (Konyalı, 1967: 455-459). Medresenin banisi Emir Musa'nın Karaman Bey'in oğlu Mahmud Beyoğlu Bedreddin Musa olduğu ve aynı isimle Ermenek'te de 740/1339 tarihinde bir medrese inşa ettirdiği belirtilmektedir (Konyalı, 1967: 718).

Resim: Emir Musa Medresesi (1922) (Hasan Hüsni, 1922: 39,40, 74)

Medrese hakkında 1922 yılında hazırlanan *Türkiye'nin Sıhhi-i İçtimai Coğrafyası Konya Vilayeti* adlı çalışmada bilgi yer almaktadır. Medresenin banisi, inşa tarihi hakkında bilgi verilip, medresenin minaresinin harap durumda olduğu belirtilmiştir (Dr. Nazmi, 2009: 90).

D. 1922 Senesi Medreselerin Genel Durumu

1922 yılında düzenlenen yazma bir eserde Karaman'da medrese sayısının 20 olduğu ve sadece üçünde ilmiye teşkilatının bulunduğu belirtilmektedir. II. Abdülhamit devrinde askerlik için faydası olduğundan rağbet gören medreselerin önemini kaybederek

Karaman Kazası'nda Eğitim Faaliyetleri (1898-1940)

unutulduğu belirtilmektedir. Bu medreselerden 1922 yılında Ağa, Yeni ve Debbaghane medreselerinin ilmiye teşkilatına tabi olduğu ve 81 kadar öğrencisinin bulunduğu ifade edilmiştir. Bu öğrencilerden 60'ının askerliğe faydası olduğu için kaydoldukları ve bunların 12 sene tahsil gördükten sonra mezun olarak köylere imam oldukları belirtilmektedir (Güler, 1993: 87).

1922 senesinde Medreselerin Listesi (Güler, 1993: 88)	
Emir Musa (harap)	Alidede
Arslançı (Harap)	Yenidaire
Caferzade (Harap)	Ağadaresi
Hacı İshak	Paşadaireesi
Gözübüyük	Sipahsersultan (harap)
Yeni Minare	Keşli (harap)
Monla Fenari	Kızıllar
Dikbasan	Kettani
Çelebi	Debbaghane
Kadıbeyzade	Abdüssamed

Tabloda 20 medrese ismi yer almaktadır. Tabloda görüldüğü üzere medreselerin bir kısmının harap vaziyette olduğu kaydedilmiştir. 1922 hazırlanan diğer bir çalışmada da Karaman ve çevresinde toplam 29 medrese olduğu ve bunların büyük bir bölümünün atıl vaziyette olduğu ifade edilmiştir (Dr. Nazmi, 1922: 82). Adı geçen kaynakta medreselerin isimleri ve faaliyetlerine ait bir ayrıntı yer almamaktadır.

E. Cambazzade Kadı Abdurrahman Muallimhanesi

Yukarıda tablolarda isimleri zikredilen medreseler dışında İbrahim Hakkı Konyalı Cambazzade Kadı Abdurrahman Muallimhanesi olarak ifade ettiği binanın medrese olduğunu belirtmektedir. Konyalı, medresenin 935/1528 tarihli vakfiyesinden Yunus Efendi oğlu Mevlana Abdurrahman tarafından vakfedildiğini; Kubbeli bir bina olan ve Kurşunlu mektep olarak da bilinen mektebin yapısının Cumhuriyetin ilk yıllarında yıkıldığını söylemektedir (Konyalı, 1967: 585).

III. Kütüphaneler

1898-1900 yıllarında Maârif Salnâmelerine Karaman Merkezde Sahan Mahallesi'nde yer alan bir adet kütüphanenin kaydı yer almaktadır. Kütüphanenin 1120/1708 tarihinde Zeynel Abidin Ağa

tarafından yaptırıldığı kaydedilmiştir. Kütüphanede 150 kitap bulunmaktadır (Maârif Salnâmesi 1316: 1190-1191; 1317: 1390-1391; 1318: 1537-1538). 1922 yılında yazılan bir yazmada kütüphanede bulunan eserlerden hiç birinin fen ve matematik alanlarında olmadığı, eserlerin sarf ve nahiv-i arabi alanında oldukları belirtilmektedir (Hasan Hüsnü, 1922: 50).

Kütüphanenin İsmi	Mahalli	Banisi	Adedi kitap	Tesis Tarihi
Zeynel Abidin Ağa	Meshan Mahallesi	Zeynel Abidin Ağa	150	1120

Tablo 9: Kütüphane (1898-1900) (Maârif Salnâmesi 1316: 1190-1191; 1317: 1390-1391; 1318: 1537-1538)

Ancak 1901 ve 1903 yıllarına ait Maarif Salnâmeleri'nde Karaman'da Hacı Hasib Efendi ismi ile ikinci bir kütüphanenin mevcudiyetine rastlanılmıştır. Hacı Hasib Efendi kütüphanesine ismi verilen Hacı Hasib'in Karaman müftüsü olarak görev yaptığı ve 1295/1878 yılında vefat ettiği ve mezarının Ketenci Camii Kabristanı'nda bulunduğu belirtilmektedir (Konyalı, 1967: 325-326).

Kütüphanenin İsmi	Mahalli	Banisi	Adedi kitap	Tesis Tarihi
Hacı Hasib Efendi	Meshan Mahallesi	Hüseyin Hasib E.	194	-
Zeynel Abidin Ağa	Meshan Mahallesi	Zeynel Abidin Ağa	150	1120

Tablo 9: Kütüphane (1901, 1903) (Maârif Salnâmesi 1319: 870-871; 1321: 597)

Zeynel Abidin Ağa kütüphanesinin 1120/1708 yılında inşa edilmiştir. Ancak daha sonra tesis edildiği anlaşılan ancak inşa yılı belirlenemeyen diğer kütüphanenin kitap sayısının daha fazla olduğu görülmektedir.

1922 yılında Doktor Nazmi tarafından hazırlanan *Türkiye'nin Sıhhi-i İctimai Coğrafyası Konya Vilayeti* adlı bir çalışmada; "Kaza dahilinde biri merkez kazada, diğeri Hadim'de olmak üzere iki kütüphane vardır. Merkez kazada bulunan kütüphane 1186 tarihinde ve Ali Semerkandi tarafından yaptırılmış, daha sonra hayır sahibi Zeynel Abidin Ağa tarafından yenilenmiş olan Zeynel Abidin Kütüphanesidir. Türkçe 14, Arapça 249, Farsça 20 olmak üzere toplam 283 dini kitaba sahiptir.

Hadim'de bulunan kütüphane dahi Hocagan Divan-ı Hümayundan Osman Şehri Efendi tarafından bina edilmiştir. Türkçe 52, Arapça 759, Farsça 10 olmak üzere toplam 821 adet dini kitap vardır” (Dr. Nazmi, 2009: 86-87). Şeklinde bilgi yer almaktadır.

IV. Cumhuriyet Döneminde Karaman Kazasında Eğitim

Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonraki ilk yıllarda eğitim ve öğretim kurumları nitel ve nicel açıdan iyi durumda değildi. Bu yıllarda okur-yazarlık oranı düşük seviyededir. Türkiye'de ilkokul, ortaokul, lise, meslek okulu, fakülte ve yüksekokul sayıları, bina mevcutları ve ders araç-gereçleri nüfusun ihtiyaçlarına cevap verecek düzeyden uzaktı. Maârif Vekâleti'ne bütçeden ayrılan ödenekler ile öğretmen sayıları yetersiz kalmıştır. Ayrıca eğitim faaliyetlerini düzenleyip koordine edecek merkez ve taşra teşkilatlanmasında sorunlar vardı (Demirtaş, 2008: 156-157). Çünkü Balkan, Birinci Dünya ve Milli Mücadele savaşlarında yetişmiş çok sayıda öğretmen şehit olmuştur.

Cumhuriyetin ilanından sonra bütün ülke genelinde birçok alanda yeni uygulamalara geçilmiştir. Eğitim- öğretim alanında kapsamlı bir değişim ve dönüşüm hamlesi başlatılmıştır. Heyet-i İlmiye toplantıları, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Maarif teşkilatına dair çıkarılan yasalar ile yapılacak yeniliklerin idari ve hukuki zemini hazırlanmıştır (Duman, 2016: 55-56). Yine 1928 yılında kabul edilen yeni alfabenin halka öğretilmesi ve okur- yazar oranını artırmak amacıyla millet mektepleri açılarak bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Ayrıca eğitimin milli olması hedeflenmiş, okul binaları ve öğrenci sayılarının artırılması için önemli çabalar sarf edilmiştir (Akyüz, 2011: 21-22). Cumhuriyetle döneminde dersler ile ders müfredatları gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiştir. Bütün okullar Maarif Vekaleti'ne bağlanmıştır. Birinci Milli Eğitim Şûrası'nda ilkokulların köy ve şehirlerde öğrenim süresi beş yıla çıkarılmıştır. İlk mektepler için ilk defa erkek ve kızlara ayrı ayrı müfredat programı hazırlanmıştır (Tutsak-Batur, 2011: 361-362). Hayata geçirilen bu yenilik ve gelişmeler Karaman kazasına da yansımıştır. Bu değişiklikleri Cumhuriyet döneminde yayınlanan maarif istatistiklerinden takip etmek mümkündür.

1927 yılı nüfus sayımına göre Karaman'da 17.621'i erkek 19.644'ü kadın olmak üzere toplam 37.265 nüfus bulunmaktaydı (1927 Nüfus Tahriri, 1929: : 11). 1927 yılında yapılan nüfus

sayımında erkek nüfusun 19.55'i okuma-yazma bilirken 15.656'sı okuma-yazma bilmemektedir. Kadın nüfusun ise 224'ü okuma-yazma bilirken 19.420'sinin de okuma-yazma bilmediği tespit edilmiştir. Bu rakamlara göre toplam nüfus içerisinde 2.179 kişi okuma-yazma bilmekteydi (1927 Nüfus Tahriri: 6). Bunun da toplam nüfus içerisinde düşük bir oran olduğu görülmektedir.

A. İlköğretim

Cumhuriyetin ilan edildiği dönemde *Türkiye'de 589'u kız, 4181'i erkek olmak üzere 4770 ilk mektep vardı. Bu okullarda 62.954'ü kız, 73.107'si erkek olmak üzere 136.061 talebe okuyordu. 10.102'de öğretmen mevcuttu* (Tutsak, 2002: 14).

Konya'da yayınlanan Babalık Gazetesi'nin 29 Teşrini evvel 1933 tarihli nüshasında Cumhuriyet'in ilanından sonraki 10 yıl içinde Karaman'da 22 okulun inşa edildiği belirtilmektedir (Babalık, 4279: 11). Buna karşılık *XV. Yılında Konya* isimli eserde ise 1938 yılına kadar geçen süre içerisinde bir tanesi Karaman merkezde olmak üzere 17'si de köylerde toplam 18 ilkokul binası inşa edildiği yazılmaktadır (XV. Yılında Konya, 1938: 49).

Cumhuriyetin ilânı sonrasındaki ilk eğitim-öğretim yılında Karaman kazasındaki okul sayıları sınıflara göre öğrenci sayıları ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin toplam sayıları ile yıl içerisinde okulu terk edenler ve okula alınanlar ile ilgili istatistikleri içeren bilgiler aşağıdaki tablolarda gösterildiği gibidir (Maarif 1924-1925, 1927: 116).

1924-1925 Öğretim Yılında İlk Mekteplerdeki Erkek ve Kız Talebinin Sınıflara Göre Dağılımı						
İlk Erkek Mektebi	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	Toplam
17	609	221	143	70	41	1084
İlk Kız Mektebi	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	Toplam
1	53	26	18	16	12	124

1924-1925 Öğretim Yılında Tahsili Terk Edenler		
Erkek	Kız	Toplam
231	27	258

1924-1925 Öğretim Yılında Mektebe Alınanlar	
--	--

Karaman Kazası'nda Eğitim Faaliyetleri (1898-1940)

Erkek	Kız	Toplam
299	39	438

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi 1924-1925 öğrenim yılında Karaman kazasında 17 ilk erkek mektebi 1 kız ilk mektebi olmak üzere 18 okul mevcuttur. Bu okullarda 1084 erkek, 124 kız toplamda ise 1208 çocuk öğrenim görmekteydi. Kız öğrencilerin sayısının azlığı dikkat çekicidir. Aynı yıl içerisinde hastalık, ölüm, ekonomik ve diğer nedenlerden dolayı 258 öğrenci okulu terk ederken 438 öğrencide okula yıl içerisinde başlamıştır. Okulu terk eden çocuklar içerisinde erkek oranı oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Karaman kazasında 1926 ve 1927 yılına gelindiğinde 1 erkek 18 kız olmak üzere 19 ilkokul olduğu tespit edilmiştir. Bir önceki öğrenim yılına göre okul sayısında bir artış olmuştur. Bu okullardaki dersane sayısı 35'e erkek öğrenci sayısı ise 1413'e yükselmiştir. Bir diğer ifadeyle erkek öğrenci sayısında 329 gibi bir artış gerçekleşmiştir (Maarif 1926-1927, 1929: 110). Bu okullarda 15'i asil 14'ü de vekil olmak üzere toplam 29 öğretmen görev yapmıştır. Öğretmenlerden 1'i yüksekokul 5'i muallim mektebi geri kalan 23'ünde farklı okul mezunlarından oluşmakta idi (Maarif 1926-1927, 1929: 86).

Karaman merkez kazasında 1932 ve 1933 öğretim yılında 3 ilkokulda bütün sınıflarda 348 erkek 173 kız olmak üzere toplam 521 öğrenci öğrenim görmekte olup bunlardan 30 erkek ve 12 kız öğrenci bu dönemde mezun olmuştur. Karaman'a bağlı köylerde ise 18 okulda 522 erkek 357 kız öğrenci olmak üzere toplamda 879 öğrenci öğrenim görmekteydi. Karaman genelinde ise 870 erkek 530 kız öğrenci toplamda ise 1400 öğrenci ilkokula devam etmiştir (Maarif 1932-1933, 1934: 58-59). Bu öğretim yılında Karaman merkezde 9 erkek 3 kadın, köylerde ise 4 erkek olmak üzere toplamda 16 öğretmen bu ilkokullarda görev yapmıştır (Maarif 1932-1933, 1934: 130-131).

Karaman merkezindeki ilkokullarda 1933 ve 1934 öğretim yılında 417 erkek 229 kız olmak üzere toplam 646 öğrenci öğrenim görmekteydi. Köylerde ise 496 erkek 302 kız olmak üzere toplamda 798 öğrenci okula devam etmekte idi. Bütün Karaman genelinde ise 913 erkek, 531 kız toplamda ise 1444 öğrenci mevcuttu (Maarif 1933-1934, 1935: 138-139). Bir önceki eğitim-öğretim yılına göre toplam öğrenci sayısında 44 artış olmuştur.

Karaman kaza genelinde 1934-1935 eğitim- öğretim yılına gelindiğinde ilköğretim çağındaki çocukların sayısı 1210 erkek 1178 kız olmak üzere toplam 2342 kişi idi (Kültür, 1934-1935, 1936: 100). Bu durumda bir önceki eğitim öğretim yılına göre erkek öğrenci sayısında 307, kız öğrenci sayısında ise 647 artış olmuştur. Toplamda ise 954 gibi önemli bir artış olduğu görülmektedir. Kız öğrenci sayısındaki artışı bir önceki yıla göre iki katından fazla olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer ifade ile Karaman kazasında kız çocuklarının okullaşma oranının gittikçe arttığı söylenebilir.

Aynı öğretim yılında Karaman kazasında ilköğretime ait sınıf ve derslerin ayrılışları ise şöyle idi. 3 sınıflı okul sayısı 16, 5 sınıflı okul sayısı 1 olmak üzere toplam 17 okul vardı. Bu okullardaki öğretmenlerin dağılımı ise 1 öğretmenli okul sayısı 15; 2 öğretmenli okul sayısı 1; 3 öğretmenli okul sayısı 1 olmak üzere toplam 20 öğretmen görev yapmaktadır (Kültür, 1934-1935, 1936: 22-23).

1935 ve 1936 yılındaki ilköğretim çağındaki çocukların 1232'si erkek 1140'da kız olmak üzere 2373 kişi olup toplamda bir önceki yıla göre 31 öğrenci artışı olmuştur (Kültür, 1935-1936, 1937: 64).

1936 ve 1937 yılında Karaman'daki ilkokullarda okul sayısında bir değişiklik olmamıştır. Bu duruma göre 1 Sınıflı okul sayısı 1, 3 Sınıflı okul sayısı 12, 4 Sınıflı okul sayısı 1, 5 Sınıflı okul sayısı ise 3 şeklindedir (Kültür, 1936-1937, 1938: 21).

Karaman merkez ilk mekteplerinde 1937 ve 1938 eğitim- öğretim yılında 498 erkek 321 kız olmak üzere toplam 819 öğrenci eğitim görmekteydi. Köylerde ise 1005 erkek 472 kız, toplamda ise 1477 öğrenci eğitim görmekteydi. Bütün Karaman genelinde ise 1503 erkek,793 kız, toplamda ise 2.296 öğrenci mevcuttu (Maarif, 1937-1938: 72-73). Bu okullardan "Karaman Gaferyat" yatılı okulunda okuyan erkek öğrenci sayısı 50, Karaman Kılbasan okulunda ise 58 öğrenci bulunmakta idi (XV. Yılında Konya, 1938: 43).

Karaman'a bağlı köylerde 1939-1940 eğitim- öğretim yılında 1156 erkek 442 kız, toplamda ise 1598 öğrenci eğitim görmekteydi (Maarif, 1939-1940, 1942: 76-79). Bir önceki yıla göre köylerde okuyan öğrenci sayısında 121 artış olmuştur. Aynı eğitim-öğretim yılında Karaman merkezdeki ilkokullarda 15 köylerde 22 toplamda ise 37 öğretmen görev yapmıştır. Öğrenim çağındaki olan 7-16 yaş aralığındaki çocukların sayısı ise kız- erkek toplamı 11.302 kişi idi (Maarif İlk Tahsil 1940, 1942: 172). Bunların 1292 erkek ve 1195 kız Karaman merkezde; 5930 erkek 5372 kız köylerde bulunmaktadır (Maarif İlk Tahsil 1940, 1942: 66-67). Bir diğer ifadeyle Karaman

genelindeki okula devam eden öğrenci sayısının oldukça düşük olduğu görülmektedir.

B. Ortaöğretim

Cumhuriyetin ilk yıllarında ortaöğretim düzeyindeki okullarda fazla bir artış görülmemektedir. Ancak ihtiyaca göre ortaöğretim okullarının sayılarında yeni düzenlemelere gidilmiştir (Tutsak, 2002: 17).

1923-1924 yıllarına ait eğitim istatistiklerinde Karaman İdadisinin iptidai sınıflarında 158 gündüzlü, birinci devre sınıflarında ise 6 parasız, 9 paralı olmak üzere toplam 173 öğrenci eğitim görmektedir. Okulun iptidai kısmında 3 asil, 2 vekil, tali kısmında 8 asil, 3 vekil olmak üzere toplam 12 asil ve 5 vekil öğretmen görev yapmaktadır (Alkan, 2000: 292).

Karaman merkezde bir ortaokul (İmaret Ortaokulu) mevcuttu. Bu okulun inşasına 1923 yılında başlanmış ve 1928 yılında eğitim öğretime geçilmiştir. O yıllarda Karaman'ın ilçe olması ve kamu binalarının yetersiz olmasından dolayı binanın bazı bölümleri sağlık ocağı, ilköğretim müdürlüğü, akşam sanat okulu olarak da kullanılmıştır (<http://karamanimaret.meb.k12tr>). Karaman ortaokuluna 1933-1934 öğrenim yılında ayrılan tahsisat miktarı 3.792 liradır (Maarif 1933-1934, 1935: 298). Aynı yıl bu okulda görev yapan öğretmen sayısı 5 idi (Maarif 1933-1934, 1935: 286). Babalık gazetesinin 6 Eylül 1933 tarihli nüshasında Karaman ortaokulu ile ilgili olarak mektebin kadrosunun geldiği ve mahalline tebliğ edildiği haberi yer almaktadır (Babalık, 4232). Bu öğrenim yılında Karaman ortaokulunda 73 erkek 13 kız olmak üzere 86 öğrenci eğitim görmekteydi (Maarif 1933-1934, 1935: 256-257).

Karaman Ortaokulundan 1934 ve 1937 yılları arasında mezun olan öğrenci sayıları ise şöyle idi (XV. Yılında Konya: 1938: 52).

Tarih	Kız	Erkek	Toplam
1934-1935	3	10	13
1935-1936	8	38	46
1936-1937	3	11	14

Tabloda da görüldüğü üzere bu okuldan 3 öğretim yılı içerisinde 14 kız 59 erkek olmak üzere toplam 73 öğrenci mezun olmuştur. Bu yıllar içerisinde en fazla 1935-1936 öğrenim yılında mezun verilmiştir.

Karaman Ortaokuluna 1934-1935 eğitim- öğretim yılında ayrılan tahsisat 5466 liraydı (Maarif 1934-1935: 1936: 243). Bu dönemde görev yapan öğretmenlerden 3'ü asil erkek, 1' asil kadın geri kalan 4 vekil erkek olmak üzere toplam 8 kişi görev yapmaktaydı (Maarif 1934-1935: 1936: 239).

Karaman ortaokulunda 1935-1936 eğitim öğretim yılında 9 asil öğretmen görev yapmaktaydı. Bir öğretmen ise vekildi (Maarif 1935-1936: 1937: 169). Bu öğrenim yılında okulun tahsisatı ise 7.951 liradır (Kültür 1935-1936: 1937: 173).

1937-1938 eğitim-öğretim yılında Karaman ortaokulunda görev yapan öğretmen sayısı 9 idi (Maarif 1937-1938: 1939: 188). Ayrılan tahsisat ise 12.993 liradır (Maarif 1937-1938: 1939: 194). Bir önceki yıla göre tahsisat miktarında artış olurken asil öğretmen sayısı aynı kalmıştır.

Karaman ortaokulunda 1938-1939 eğitim- öğretim yılında bütün sınıflarda okuyan öğrenci sayısı erkeklerde 164 kızlarda ise 39 olmak üzere toplamda 203 kişi idi (Maarif 1938-1939: 1942: 234-235). Öğrenci sayısı önceki yıllara göre büyük oranda artmıştır.

Karaman ortaokulunda 1939-1940 eğitim- öğretim yılında bütün sınıflarda okuyan öğrenci sayısı erkeklerde 186 kızlarda ise 42 olmak üzere toplamda 228 kişi idi (Maarif 1939-1940: 1942: 206-207). Bir önceki yıla göre 25 öğrenci daha artmıştır. Öğretmen sayısı ise aynı kalmıştır (Maarif 1939-1940: 1942: 206-207).

C. Kütüphane

Karaman kazasında 1931 ve 1932 yılları itibarıyla bir kütüphane bulunmaktaydı. Bu kütüphanede 191 yazma 317 basma olmak üzere toplam 508 eser mevcuttu. Bu yıllar içerisinde kütüphaneye müracaat eden erkek sayısı 1389, kadın okuyucu sayısı ise 111 idi (Maarif 1932-1933: 1933: 106). Ayrıca 1933 ve 1934 yılında Karaman kazasındaki ortaokul bünyesinde de bir kütüphane tesis edilmiş olup burada 229 adet Türkçe yazılmış kitap bulunmaktaydı (Maarif 1933-1934: 1933: 70).

1937 ve 1938 yıllarında biri Karaman merkezde diğerleri de İbrala, Başkışla, Kızılkaya ve Gaferyat'ta olmak üzere toplam altı adet halk okuma odası bulunmaktadır (XV. Yılında Konya, 1938: 46). Ayrıca Karaman halkevine ait kütüphanede de 1938-1939 yıllarındaki mevcut kitap sayısı 634'tür (Maarif 1938-1939: 1942: 506). Karaman Halkevinin 1939-1940 yıllarındaki kütüphanesinde bulunan kitap sayısı 801'e yükselmiştir. Bu dönemde kütüphanedeki okuyucu sayısı 2414 erkek, 45 kadın olmak üzere toplam 2459 kişi idi. Kütüphanede

edebiyat, tarih, güzel sanatlar, filoloji, din, felsefe vb. içerikli kitaplar bulunmaktaydı (Maarif 1939-1940: 1942: 517).

Sonuç

Karaman kazası çalışılan dönem itibarıyla Konya vilayetine bağlı bir kaza idi. Karaman merkezde dönem ait yerel bir gazetede bulunmamaktaydı. *Konya Vilayet Gazetesi*, *Babalık ve Ekenon* gibi Konya'da çıkan yerel gazeteler büyük oranda taranmış ancak birkaç haberin dışında Karaman kazasının eğitim-öğretim hayatıyla ilgili fazla bir bilgiye ulaşılmamıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivinde Karaman'ın eğitim durumu ile ilgili olarak çalışılan döneme ait tespit edilen belge sayısı az olmakla beraber bunlar çalışma içerisinde değerlendirilmiştir. Aynı şekilde Karamandaki eğitim faaliyetleri ile ilgili olarak Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde de çalışılan dönemle ilgili herhangi bir belge tespit edilememiştir. Cumhuriyet dönemi ile alakalı Maarif istatistiklerinden Karaman kazasındaki eğitimin durumu hakkındaki bilgilerden geniş çaplı faydalanılmıştır. Cumhuriyetin ilanından 1940 yılına kadar olan süreçte Karaman kazasının eğitim alanındaki gelişmeleri Maarif istatistiklerine dayanılarak rakamsal nitelikte ortaya konulmuştur.

Konya Vilayeti Karaman Kazası'nın 19. Yüzyılın sonu ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitim kurumları açısından değerlendirilmiştir. Karaman'da 1884 yılında 7 tekke, 2 Rum ve 1 Ermeni mektepleri ile 59 Sıbyan mektebinin bulunduğu görülmektedir. Okul çağındaki çocuklardan az bir kısmının mevcut okullara devam ettiği tespit edilmiştir. Bu durum Cumhuriyetin ilanı ile beraber yeni açılan okullar ile düzeltilmeye çalışılmıştır.

Rüştiye mektebinin 1860, İdadi mektebinin ise 1903 yılında eğitim öğretim faaliyetlerine başladıkları görülmektedir. 1922 yılında İdadi mektebinin 150 civarında öğrenciye sahip olduğu ve 1913 yılından itibaren Sultani düzeyde eğitim verdiği anlaşılmaktadır. Çalışılan dönem itibarı ile Karaman'ın bir kaza merkezi olduğu düşünülürse Rüştiye, İdadi ve Sultani düzeyde eğitim veren kurumlara sahip olması, eğitim durumunun gelişmiş ve yüksek olduğunu göstermektedir.

Karaman'da Ermeni ve Rumlara ait gayrimüslim mekteplerinin de mevcut olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Karaman merkez ve bağlı köylerinde 20 adet medresenin bulunmakta olup toplam 450 öğrencinin buralarda eğitim verdiği görülmektedir. Kaza merkezinde

2 adet kütüphane ve toplam 344 kitabın bulunduğu tespit edilmiştir. Kütüphane ve kitap sayısı Cumhuriyetin ilanı ile beraber artmıştır.

Cumhuriyetle beraber eğitim ve öğretim alanındaki yenilikler Karaman kazası ölçeğinde de kendini hissettirmiştir. Kaza genelinde özellikle kız çocuklarının başlangıçta ilkokul düzeyinde daha fazla eğitim alması için çaba sarf edilmiş, yeni okullar inşa edilmiştir. Ancak istenilen başarının sağlandığını söylemek zordur. 1930'lardan itibaren gerek kaza merkezindeki ilk ve orta düzeydeki okullarda gerekse kazaya bağlı, köylerde öğrenci sayısı bakımından bir artış sağlanmışsa da bu oran okuma çağındaki nüfus ile karşılaştırıldığında yetersiz kalmıştır.

Kaynaklar

I. Arşivler

A. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BOA DH.İD.30-1-2-1

BOA DH.İD.30-1-2-2

BOA İ.EV 11/7

BOA İ.EV 11/7

II. Salnâmeler

A. Maârif Salnâmeleri

1316, 1317, 1318, 1319, 1321.

B. Vilayet Salnâmeleri

Konya

1286, 1287 1288, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1298, 1299, 1300, 1301, 1302, 1332

III. Kitap ve Makaleler

AÇIKEL, Ali (2016), "II. Abdülhamid Devri Eğitim Politikasının Taşraya Yansıması: Yozgat Sancağı Örneği", *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu 05-07 Mayıs 2016 Bildiri Kitabı*, Cilt II, Yozgat, s. 609-628.

AKYÜZ, Yahya, (1989), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, *Türkiye Eğitim Tarihi*, Ankara.

Karaman Kazası'nda Eğitim Faaliyetleri (1898-1940)

AKYÜZ, Yahya, (2011), "Osmanlı Döneminden Cumhuriyete Geçilirken Eğitim-Öğretim Alanında Yaşanan Dönüşümler", *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, Cilt: 1, Sayı. 2, s. 9-22.

ALKAN, Mehmet Ö., (2000), *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Eğitim İstatistikleri 1839-1924*, (Hazırlayan: Mehmet Ö. Alkan), Ankara.

AYDIN, Bilgin, (2009), "Salnâme", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 36, s. 51-54.

Cumhuriyetin XV. Yılında Konya, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1938

DEMİRÜREK, Halim, (2015), "Maârif Salnamelerine Göre İzmit Sancağında Eğitim-Öğretim: 1898-1904", *Uluslararası Gazi Akçakoca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, Editörler: Haluk Selvi, Bilal Çetin, Kocaeli, s. 1211-1228.

DEMİRTAŞ, Bahattin, (2008) "Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler", *Akademik Bakış*, Cilt. I, Sayı. 2, s. 155-176.

Dr. Nazmi (Konya Vilayeti Sıhhiye Müdürü), (1922), *Türkiye'nin Sıhhi ve İctimai Coğrafyası Konya Vilayeti*, Öğüd Matbaası, Ankara.

Dr. Nazmi (Konya Vilayeti Sıhhiye Müdürü), (2009), *Türkiye'nin Sıhhi ve İctimai Coğrafyası Konya Vilayeti*, Hazırlayan Mehmet Karayaman, Öğüd Matbaası, Ankara.

DUMAN, Önder, (2016), "Maarif Yıllıklarına Göre Cumhuriyet'in İlk Çeyreğinde Gümüşhane'de Eğitim (1923-1950)", *Mavi Atlas*, 7: s.55-75.

DUMAN, Hasan, (2000), *Osmanlı Sâlnâmeleri ve Nevsâlleri Bibliyografyası ve Toplu kataloğu*, Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı.

ERGİN, Osman, (1977), *Türkiye Maarif Tarihi*, I-V, Eser Matbaası, İstanbul.

GÜHER, Ebru, (2014) "Maârif Salnâmeleri'ne Göre Cebel-i Bereket Sancağı'nda Eğitim-Öğretim (H. 1316-1321/M. 1898-1903)", *Turkish Studies*, 9/4, s. 457-466.

KODAMAN, Bayram, (1999), *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara.

KONYALI, İbrahim Hakkı, (1967), *Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri*, Baha Matbaası, İstanbul.

KARSANDIK, Özlem, (2011) *Maârif Salnâmelerine Göre Adana Sancağı'nda Eğitim-Öğretim (H. 1316-1321/M.1898-1903)* Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt: 30, Sayı: 50, Ankara, s. 151-169.

KAZICI, Ziya (2004), *Osmanlı'da Eğitim-Öğretim*, İstanbul 2004.

MISIRLIOĞLU, Ahmet, (2008), *Karaman Tarihi ve Kültürü*, b.y.

ÖZKAN, Salih (2010), *Türk Eğitim Tarihi*, Bizim Büro Basımevi, Ankara.

ÖZTÜRK, İbrahim, (2008), *Niğde Sancağı (İdari ve Demografik Yapı) (1868-1923)*, Kömen Yayınları, Konya.

ÖZTÜRK, İbrahim, (2016), "Maârif Salnâmelerine Göre Aksaray'da Eğitim Faaliyetleri (1898-1903), *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5/15, s. 383-390.

ÖZTÜRK, Gülin, (2008), "19 ve 20 Yüzyıllarda Niğde Sancağı'nın İdari Taksimatı", *Niğde, Aksaray ve Nevşehir Tarihi Üzerine*, Edt. Musa ŞAŞMAZ, Kitabevi, İstanbul, s. 69-81.

PAKALIN, Mehmed Zeki, (1983), "Salnâme", *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt: 3, MEB Yayınları, İstanbul.

Sapancalı Hasan Hüsnü, (1922), *Karaman Ahval-i İçtimaiyye Coğrafiyye ve Tarihiyyesi*, Süleymaniye Kütüphanesi, İhsan Mahvi Kısmı, No:76.

Sapancalı Hüsnü, (1922), *Karamanoğulları Hayat ve Vekayii Tarihiyyeleri*, Süleymaniye Kütüphanesi, İhsan Mahvi Kısmı, No:77.

Sapancalı Hasan Hüsnü, (1993), *Karaman Ahval-i İçtimaiyye Coğrafiyye ve Tarihiyyesi*, Yayınlayan: İbrahim Güler, TTK, Ankara.

Sapancalı Hüsnü, (2010), *Karamanoğulları Hayat ve Vekayii Tarihiyyeleri*, Yayına Hazırlayan: Nevzat Topal, Kömen Yayınları, Konya.

SARIÇELİK, Kerim, (2010), *Konya'da Modern Eğitim Kurumları (1869-1919)*, Çizgi Kitabevi, Konya.

ŞAŞMAZ, Musa, (2014), *Türkiye'nin İdari Taksimatı 1920-2013*, Cilt X., Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara.

Karaman Kazası'nda Eğitim Faaliyetleri (1898-1940)

ŞAŞMAZ, Musa, (1997) "Alfred Biliotti'in 1885'teki Raporuna Göre Trabzon Vilayetinde Eğitimin Durumu 1890", Tarih ve Toplum, 163, s. 41-53.

TALAY, Aydın, (1991), *Eserleri ve Hizmetleriyle Sultan Abdülhamid*, İstanbul.

TOPAL, Nevzat, (2016), "Maârif Salnâmelerine Göre Nevşehir'de Eğitim ve Öğretim (1898-1903)", *II. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu 2-4 Mayıs 2016* Nevşehir, s. 1130-1148

TOPAL, Nevzat, (2016), "Maârif Salnâmelerine Göre Niğde'de Eğitim ve Öğretim (1898-1903)", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5/13, s. 259-272.

TOPAL, Nevzat, (2009), "Muallim Sapançalı Hüsnü", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, XXVI, s. 229-245.

TUTSAK, Sadiye, (2002), *İzmir'de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950)*, Kültür Bakanlığı, Ankara.

TUTSAK, Sadiye, (2003a), "Muğla Encümen-i İlmiyesine Dair Bir Karar Defterinin Değerlendirilmesi", *Otam*, Sayı 14, Ankara, s. 163-183

TUTSAK, Sadiye, (2003b), "Milli Mücadele Yıllarında Ankara Hükümeti'nin İlmiye Medreselerini Canlandırma Çabası", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt V, Sayı 2, Haziran, s. 11-30.

TUTSAK, Sadiye-BATUR, Zekeriya, (2011), "Cumhuriyetten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Ders Kitabı: İki Örneğin karşılaştırılması", *Turkish Studies*, Volum 6/3, Summer, s. 355-389, Cilt V, Sayı 2, Haziran, s. 11-30.

IV. Gazeteler

Babalık, 4232, 4279

V. İstatistikler

1329-1330 Senesine Mahsus Maarif-i Umumiye İhsaiyat Mecmuası, Matba-i Amire, 1336.

Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti, *1924-1925, İhsaiyat Mecmuası*, Devlet Matbaası, İstanbul 1927.

Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *28 Teşrinievvel 1927 Nüfus Tahriri Fasikül 1*, Hüsnütabiat Matbaası, Ankara 1929.

Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti, *1926- 1927 İstatistik Yıllığı*, Cilt.4, Devlet Matbaası 1929.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif 1923-32 İstatistikleri*, No: 26, Devlet Matbaası, İstanbul 1933.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif 1932-33 İstatistiği*, No: 31, Devlet Matbaası, İstanbul 1934.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif 1933-34 Halk Okuma Odaları Ve Umumi Kütüphaneler İstatistiği*, Neşriyat No: 60, Devlet Matbaası, İstanbul 1935.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif 1933-34 İstatistiği*, No: 68, Devlet Matbaası, İstanbul 1935.

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *Kültür 1934-1935 İstatistiği*, No.81, Köyhocası Matbaası, Ankara 1936.

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *Kültür 1935-1936 İstatistiği*, No.102 Mehmed İhsan Matbaası 1937.

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *Kültür 1936-1937 İstatistiği*, No.121 Sakarya Matbaası İstanbul 1938.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif 1937-1938 İstatistiği*, No: 145, Sühulet Basımevi, İstanbul 1939.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistiği 1938-39*, Neşriyat No: 186, Ulusal Matbaa, Ankara 1942.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif İlk Tahsil Çağındaki Çocuklar İstatistiği 1940*, Neşriyat No: 188, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1942.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistiği 1939-1940*, Neşriyat No: 187, Ulusal Matbaa, Ankara 1942.

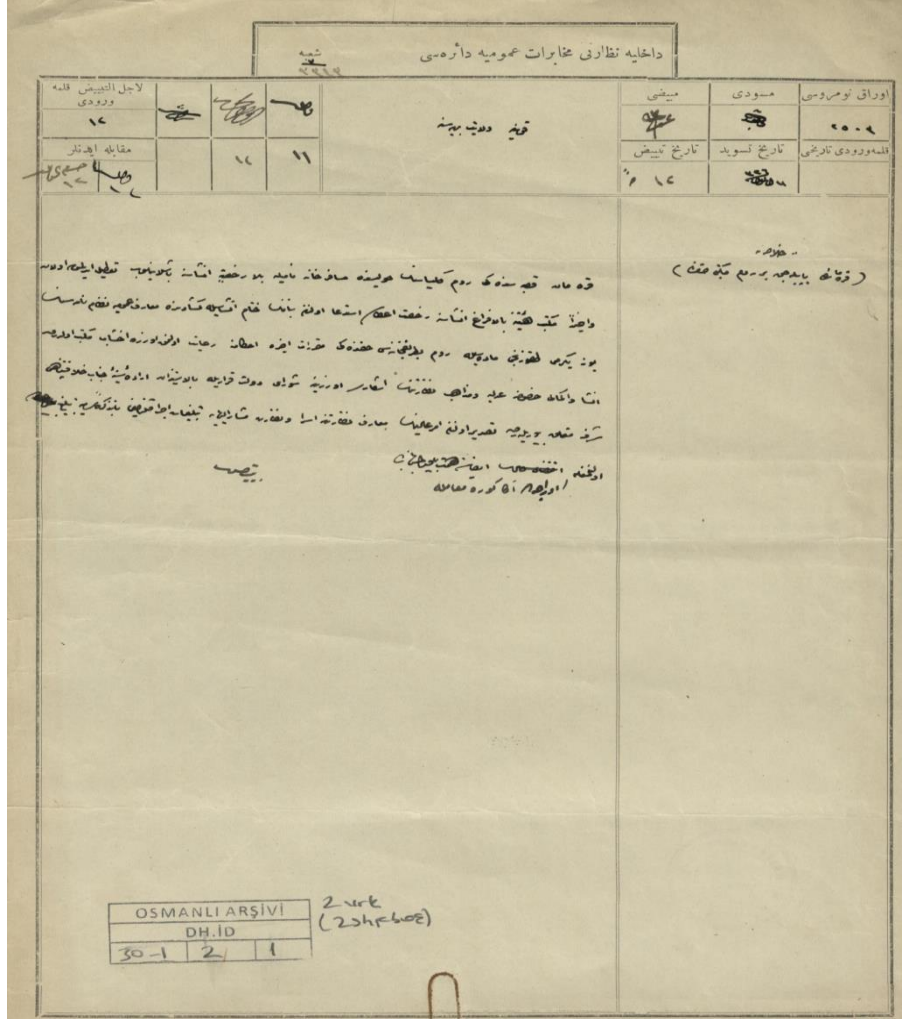
Maarif İlk Tahsil Çağındaki Çocuklar İstatistiği 1940, Neşriyat No: 188, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1942.

VI. Elektronik Kaynaklar

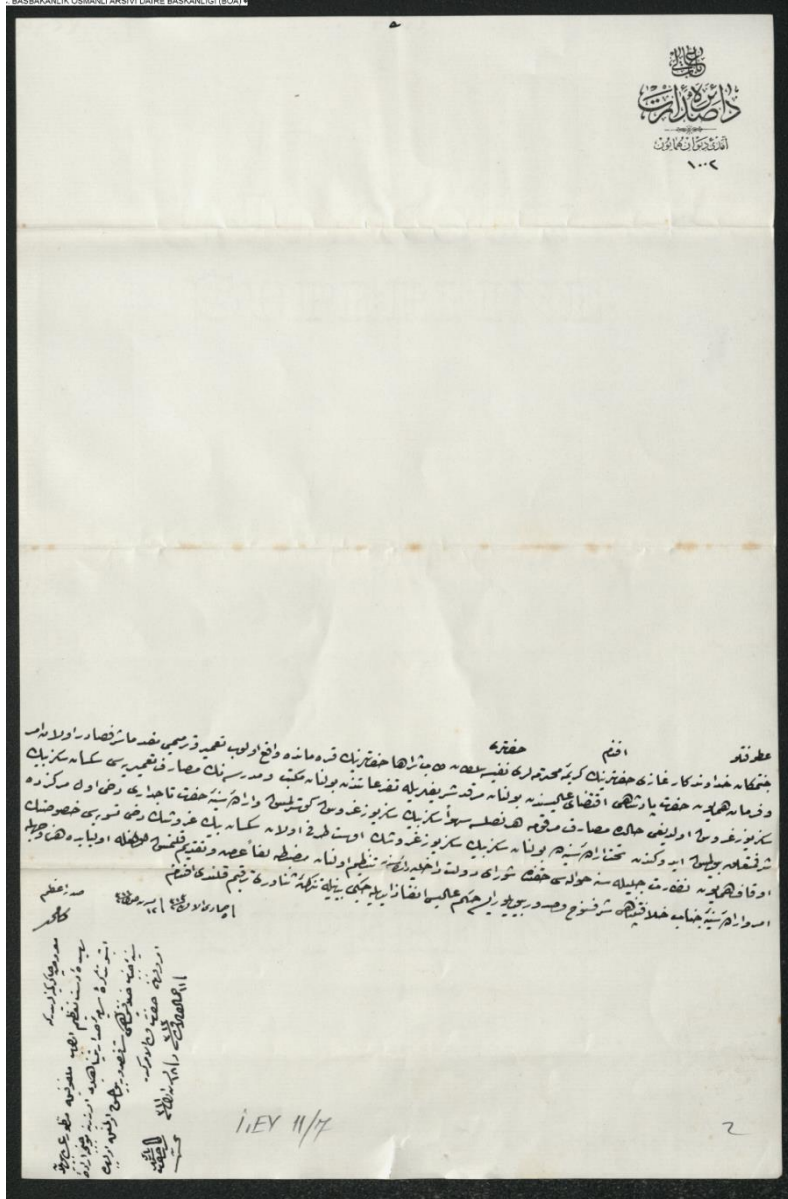
Karaman Kazası'nda Eğitim Faaliyetleri (1898-1940)

http://karamanimaret.meb.k12tr/meb_iys_dosyalar/70/10/750469/icerikler/tarihcemiz_756642.html?CHK=32693e0f4bb1c0e6320b0b21177233b0 (22.02.2017)

Ekler

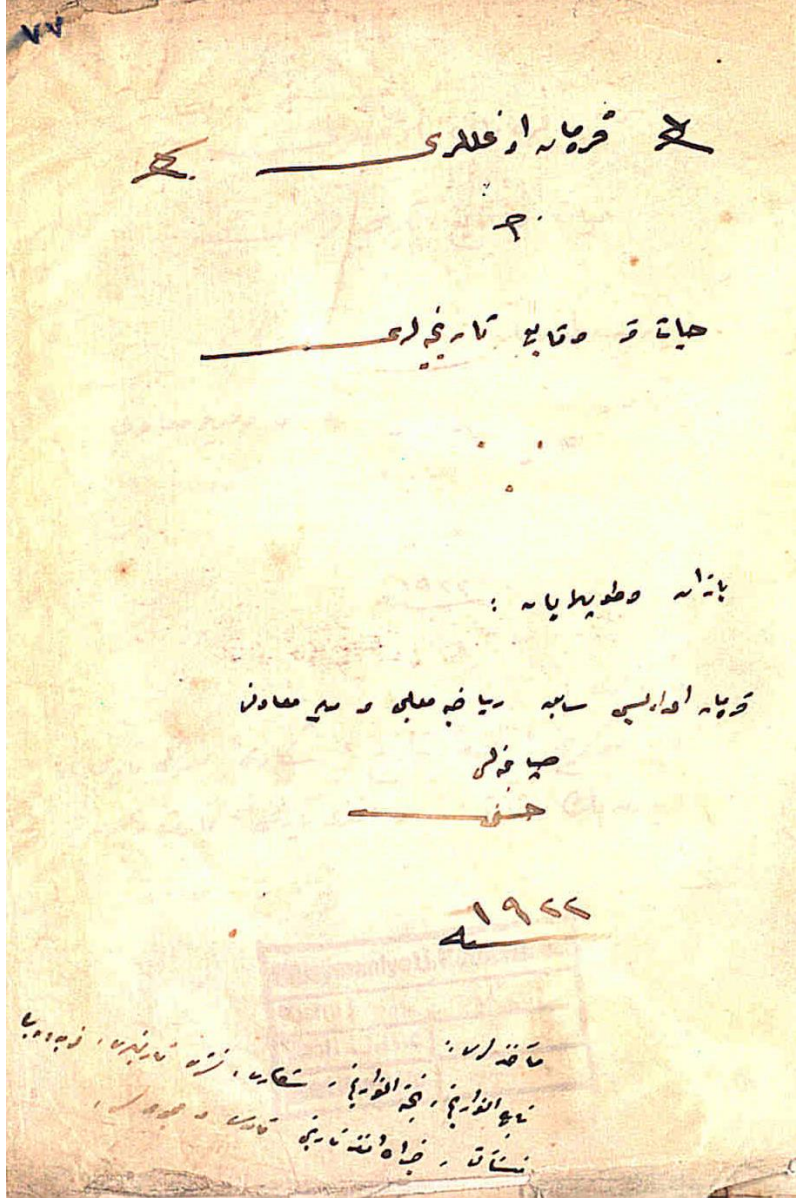

Ek 1: Karaman'da Rum Kilisesi Yanında Mektep İnşası Hakkında Belge (BOA DH.İD.30-1-2-1)

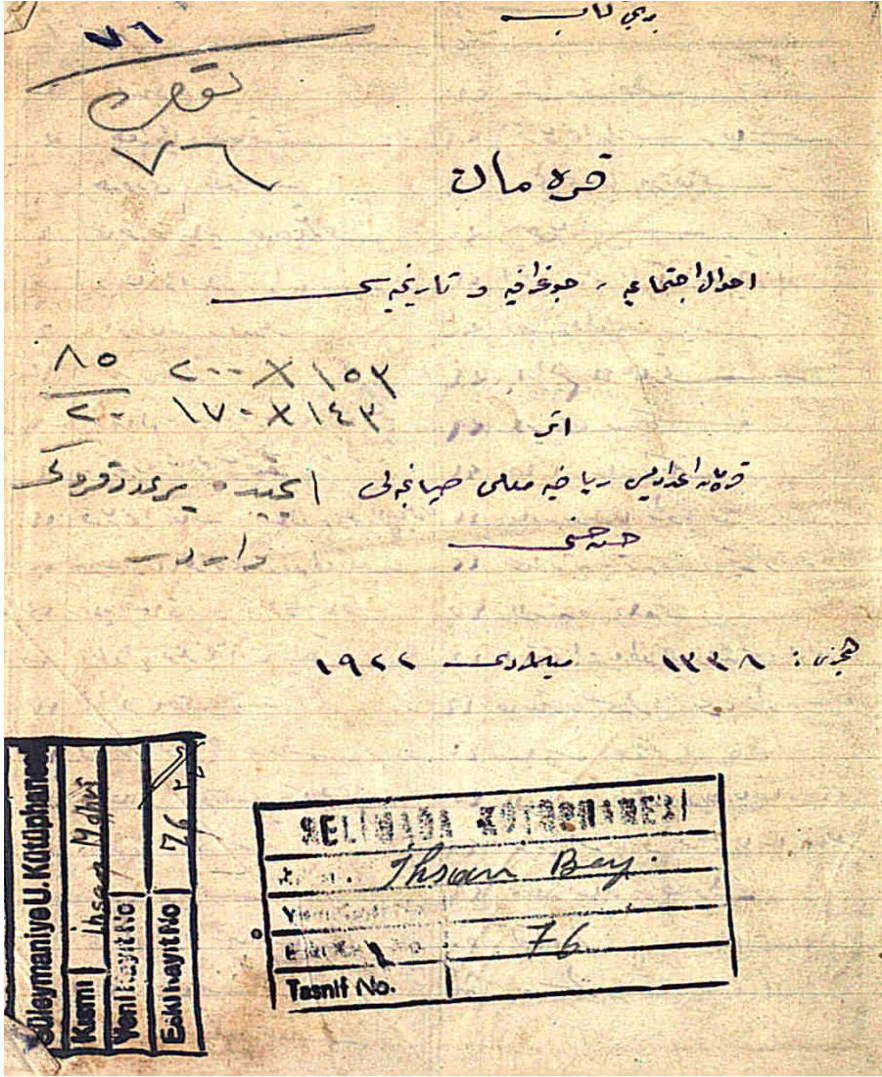
İ.EV.00011.00007.002

Ek 2: Karaman'da Nefise Sultan Medresesinin Tamiri Hususunda Tahsisatla İlgili Belge (BOA İ.EV 11/7)

Ek 3: Karaman İdadisi Riyaziye Muallimi Sapancalı Hüsnü (Savaşcın) Tarafından 1922 Yılında Yazılan Eserin Kapak Sayfası (Sapancalı Hüsnü, *Karamanoğulları Hayat ve Vekâyi-i Tarihiyyeleri*,

sene 1922, Süleymaniye Kütüphanesi, Kısmı: İhsan Mahvi, Eski Kayıt No: 77).

Ek 4: Karaman İdadisi Riyaziye Muallimi Sapançalı Hasan Hüsnü (Savaşcın) Tarafından 1922 Yılında Yazılan Eserin Kapak Sayfası. (Sapançalı Hasan Hüsnü, *Karaman Ahval-i İctimâiyye Coğrafiye ve Tarihiyyesi*, Rumi 1338/Miladi 1922, Süleymaniye Kütüphanesi, Kısmı: İhsan Mahvi, Eski Kayıt No: 76)

Karaman Kazası'nda Eğitim Faaliyetleri (1898-1940)

۵۶

رسمی کوی مقدماتی مدرسه

مدرسه	تاسیس	کلاس	مدرس	تذکره
الیم مقنار	۱۹۰۰	۱۰۰	دوره اول ابد	میدان
بورجی	۱۹۰۰	۴۰	=	مدرسه
بورجی	۱۹۰۵	۵۰	دوره تعطیل	ایمان
بورجی	۱۹۰۶	۴۰	دوره اول ابد	تربیتی
بورجی	۱۹۰۶	۴۰	=	سایه
بورجی	۱۹۰۶	۲۰	تعطیل	افکار
بورجی	۱۹۰۵	۵۰	=	صبر و امان
صالح اولاد (ازین غیر خاص) دوره تربیتی	۱۹۰۶	۵۰	=	خادم
۱۹۰۶ دوره برده انانیتان اولاد	۱۹۰۶	۲۰	=	پرورش
=	۱۹۰۶	۴۰	دوره اول	تربیتی
بورجی اولاد و کلدورده سینه	۱۹۰۶	۲۰	دوره اول	عقیدت
آلاطه م قدنفول	۱۹۰۵	۲۰	دوره اول	ایمان
مدرسه تربیتی	۱۹۰۷	۵۰	دوره اول	بازار
اولی شمس برکت	۱۹۰۶	۵۰	مدرسه	تربیتی
دها طارد	۱۹۰۶	۵۰	=	آنچه
=	۱۹۰۸	۴۰	دوره اول	تربیتی
=	۱۹۰۶	۴۰	=	باصل
=	۱۹۰۶	۴۰	=	بارد
=	۱۹۰۶	۴۰	=	مخازین

Ek 5: Karaman'da Bulunan Resmi Köy Okullarının Listesi (Sapancalı Hasan Hüsnü, (1922), *Karaman Ahval-i İçtimaiyye Coğrafıyye ve Tarihiyyesi*, Süleymaniye Kütüphanesi, İhsan Mahvi Kısmı, No:76, s. 53)

Karaman Kazası'nda Eğitim Faaliyetleri (1898-1940)

Ek 6: Karaman İdadisi Riyaziye Muallimi Sapançalı Hüsni'ye ait Görev Çizelgesi (Sapançalı Hasan Hüsni (Savaşcın) Özel Arşivi)

EK 7: Karaman İmaret Ortaokulu
(http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/kartpostal/Krt_016504.jpg)